

Regine Normann

Barnets tjenerere

bokselskap.no/OsloMet
i samarbeid med Nasjonalbiblioteket
Oslo 2022

bokselskap.no/OsloMet/Nasjonalbiblioteket, Oslo 2022

Regine Normann: *Barnets tjenere*

Teksten følger 1. utgave, 1910 (Aschehoug/Kristiania) og er basert på skannet og ocr-lest fil fra Nasjonalbiblioteket/nb.no.

Korrekturlest og tilrettelagt av OsloMet-studentene Chan Aleksandra Melbye, Tuva Myrseth og Maja Aspen Solvang, våren 2022.

Teksten er lastet ned fra bokselskap.no

---

[1]

[1] Skibet duvet paa blank dønning, det raslet i rorkjettingen, og maskinen duret og sang.

Det var blit sent og tomt paa agterdækket, og Ragna Størk trippet freidig fra andenplads, der hun hadde staat i læ under broen, tok en kurvstol og skubbet den ind til væggen av røkelugaren, bredte plædet ut og satte sig godt tilrette for at læse i Henry Drummond: Naturens lov i Aandens verden.

Far hadde git hende boken til avsked og bedt hende tænke nøie over det der stod.

Jeg har læst den flerfoldige ganger, og verden har skiftet lét for mig, sa han.

Den far! Alle rare bøker han fik fat i, tugtet han hende til at læse. Ove, bror hendes, han interesserte sig bare for jorden og fisket og litegranne skomakring ved siden av, men slettes ikke for bøker og slægtet paa salig mor i det stykket.

Men skedde det saa vel at Ragna blev [2] ansat ved folkeskolen i Kristiania, og overlot far skomakerverkstedet og jordveien helt til Ove og flyttet sørover for gigten, skulde han bo hos hende. De skulde faa det rigtig hyggelig ihop, og hun skulde stelle godt for ham og være flink og faa lønnen til at strække – –

En herre i sid graa frak og rutet reiselue var kommet ombord paa næst siste stoppested og drev paa den siden av dækket hun sat. Han gik i dype grublerier, lot det til, og holdt hænderne sluttet bak paa ryggen. Stutvoksen og bredskuldret var han, med stram holdning, ikke det hun vilde kalde staut, men ikke styg heller: Ansigtet var stort og blekt, han bar lorgnet uten indfatning, hadde liten, lys bart og gjepte nedover ved mundvikerne.

Fjeldgaren, dampen gled langsmed, glimet i rød kvældsol, og der laa svartblaa skygge i de dypeste skar. Skodde lettet dottvis fra sjøen og grodde sagte opad nakne, bratte skrænter; traf den solglimet, hang den som rød fiolet slør og blafret i vinddraget. Men i vest der ingen fjeld stængte og himmelbremmen naadde grønlig graanende hav, og skjær hildret og svam lik kjæmpestor fugl, [3] lik kluntede trold, lik vilddyr paa sprang, alt eftersom lyset vekslet og skibet fór.

Hun glemte manden, som gikk der og drev, mens hun stirret sig væk i himmel og hav, og sanset ham først, da hun kjendte han stod tæt ved og glante paa hende, og da var det, hun spurte, om ikke Nordland var nydelig-pent, og om hun fik se noget saa vakkert i Kristiania.

Skulde hun dit? sa han og smilte venlig. «Men er der ikke vakkert i Kristiania?» spurte hun opigjen, næsten angst.

Han hentet en stol.

Slike fjeld fikk hun ikke se og heller ikke saa stort hav. Vakkert var der, men paa en anden maate end her, tyktes han.

Saa blev de sittende og prate sammen. Han trakterte med vin, og hun fortalte om tante Kari, søskendbarnet til far, som var lærerinde ved folkeskolen i Kristiania. Hun hadde raadet Ragna til at si op posten i den avsides bygden, hvor hun hadde virket i fem aar, og prøve som vikar i hovedstaden, indtil hun fikk fast post. Forresten, hun hadde alt søkt baade ifjor og forledet aar –

Men kanskje burde hun ikke ha sagt op og begit sig ut paa det uvisse, mumlet hun mismodig. Voksente folk fraraadet og skolebarnene [4] graat; men far sa, hun kunde ha godt av at probere andre steder, lærdommen var let at bære, og en post fikk hun sig altis.

Var det noget til post, hun hadde forlatt?

Den var paa fire hundre og tyve kroner for fem og tredive ukers skole; men hun hadde da greid sig og lagt sig litt tilbesste med. Rigtignok hadde far holdt hende med smør, ost og spekekjøtt, lo hun, og med uld til klær.

Augustkvælden skumret over inat, og det var stilt paa dæk. Lampeskinnet fra røkelugaren faldt i skraa strime mot rælingen, men de sat i skyggen. Stundom streifet skjæret fra sidelanteren skøite og baat som drev efter sild. De barkete seil dukket skinnende frem, sakkete agter og sluknet.

Nu var det han som fortalte. Om Østlandet, dér han aatte hjemme. Om lune skogholt, aker og engslaat rundt gamle ættegaarder, tegnet aasernes myke linjedrag, mindtes storskogens stilhet, og vidden med sæter og fiskevand blink i blink indover. Tok saa paa at berette fra byen, hun hadde spurt efter. Han hentet frem træk for træk av det han husket, og syntte hende det slik det hadde gjort

indtryk paa ham. Hun fløt over i synerne han mantede, og blev varm [5] og glad ved at vugges med av ordenes bløte velklang.

Og det grydde av dag før de skiltes. Men længe blev Ragna liggende vaaken og fundere over møtet. Kanske kunde der være enslags styrelse i det. Han hette Henrik Berger og studerte til doktor og hadde bedt om at faa lov til at hilse paa hende i byen.

[2]

[6] Kari Lund bøiet sig over rækværket og viftet med haanden til gratulanterne, som leende og pratende svandt ned trappen.

«Farvel farvel og tak for dere kom!» ropte hun. Og «farvel og tak for nu», klang høit tilbake dernede fra.

«Ha det godt, Kari!» brummet en dyp mandsstemme og lærer Myrvolds trygge, sterke øine skinnet op mot hende fra trappeavsatsen, saa blev han borte i svingen.

Hun blev staaende og ly efter trinnene, hans tunge mandstrin mellem travelt trippende kvindetrin, til de svandt ute paa gaten, og over det tynde, litt furede ansigt gled en skygge av mismot, saa videt hun brystet i et langt pust, gik ind og stængte med sikkerhetslaas.

Dørene til stuen, til soveværelset og til kjøkkenet stod paa vid væg, og paa alle bordene var der blomster. – Hun aapnet vinduerne og gav sig til at rydde væk efter [7] gratulanterne, bar ut glas og kniver og asjetter, og satte det som var tilovers av kaker, frugt og vin i piedestalen i entreen. Saa tok hun blomsterbuketterne en for en og bar ut paa kjøkkenet og dynket dem med vand. Krystalskaalen med nelliker og bregner var fra kollegaer paa skolen. De hadde mindtes 30-aars jubilæet, endda hun bestemt hadde bedt dem la være med at sende noget. De hvite roser kom fra overlæreren og frue i formiddag – bestandig var han opmerksom og søt! Glasset med de to svære, mørkerøde roser hadde hun faat av tilsynslærerinden, og de hvite krysanthemum hadde Marie med; og levkøierne og reseda og valmuerne hadde venner og kjendte sendt. Potten med hortensia var fra fru Myrvold og barnene; men den lille uskyldige bukett med hvit forglemmigei fik hun av Oskar Myrvold selv.

Hun lugtet til den og bar den ind paa soveværelset og satte den paa bordet foran sofaen; men de andre lot hun staa paa kjøkkenbænken og la omhyggelig et stykke vaatt silkepapir over hver buket.

Og saa i guds navn fik resten være til piken kom imorgen. Hun for sin part var [8] træt av maset paa skolen og kavet med gjæsterne og vilde faa sig litt mat og hvile sig til det led saa langt, hun kunde ta mot Ragna, som kom med jernbanen ikvæld, og følge hende til pensionatet.

[3]

[9] Det ramlet ute paa gaten av tunge arbeidsvogner over den knudrete brolægning og i halvsøvne trodde Ragna, det var havet som mól mot fjæren; men sanset sig og laa lysvaaken og lydte efter larmen, som tok av og blev borte.

Hun var i Kristiania mindtes hun og ikke i den grændgrisne bygd langt nordpaa. – Her skulde det være uro og staak, hun fik vænne sig til det, hadde tante Kari sagt, da de sent igaarkvæld kjørte fra jernbanen og Ragna hadde undret sig over alt det braakende døn, hun hørte.

Saa stilt det blev. – Og mon hvordan byen saa ut?

Det blev litet hun aarket merke sig igaarkvæld. Inderlig mo efter reisen var hun, og desuten var det tanten, som hun ikke hadde snakket med fra den sommeren for ni aar siden, hun kom paa feriebesøk hjem til dem og valgte at bo paa kammersloftet, [10] for derfra var der utsigt over fjorden og fjeldene bortenfor. – Det var endda den sommer, det blev bestemt at Ragna skulde gaa seminariet, og tante betale læren. – Nei, egentlig blev det bare hende hun saa. Ansigtet som var vissent og fjernt under den fine hatten; den blaa spaserdragten, som klædte hende saa godt, og hansken som sluttet stramt om haanden. Hendes egne bomuldsvanter var et nummer for store og svart efter reisen, derfor trak hun dem av og puttet dem i jakkelommen og bad farvel med bar haand, da de skiltes utenfor porten, her hvor Ragna skulde bo.

Men undres paa hvordan byen saa ut?

Og vårt, for ikke at vække damen, hun delte værelse med, stiltret Ragna over gulvet og glyttet bak gardinet. Gaten laa tom og øde saa langt hun kunde kike fra vinduet, og høit over husenes strake rækker skimtet hun en rand graa morgenhimmel. Hun famlet efter klokken paa kommoden, holdt den frem mot lyset. Den var litt over fem, fortidlig til at staa op. Besst at putte sig i seng og dytte vatteppet godt om.

Var det ikke frøken Erle, bestyrerinden nævnte hende, den damen i den andre sengen igaarkvæld, da hun viste Ragna ind? [11] – Da som nu var bare det mørke bakhodet synlig mellem lakenerne; men svært længe blev det nu ikke før hun

maatte te fjæset sit, smaalo Ragna og lettet sig paa albuen og tok værelset i øiesyn. Der var kommode til deling, et bord i ene hjørnet ved vinduet, med skrivesaker paa og fremme paa gulvet et større et med to pindestoler ved, en vaskeservant, bolle, mugge, karaffel, en lampe med mat kuppel, rund koksovn ved siden av døren og saa de to sengene. Væggene var rødmalt og taket hvitt med blomsterbord rundt og rose i midten.

Tante hadde tinget hende ind her og sagt det var en gudslykke, hun fik plads, for Fredly var et godt og billig sted, en kunde være bekjendt av at bo paa, og meget søkt siden det blev til det, at kvinder hadde samme adgang til utdannelse som mænd.

Oprindelig var det bohêmebevægelsen Fredly skyldte sin tilblivelse, skrev tante Kari til far. Et fristed skulde det være og et fredlyst sted mot alt det onde, svikefulde som lurte efter unge piker i en stor by. – Og en trøst for de bekymrede forældre, som sat hjemme og hørte rygterne om alt det fæle som hændte i det syndens Sodoma, hovedstaden sagdes at være.

[12] Kristeligsindede, godhjertede kvinder og mænd ydet stedet sin støtte. Der var værelser fire delte, der var værelser tre delte, og der var værelser to kunde dele. Utstyret var enkelt, næsten primitivt, men kosten var fuldt tilstrækkelig for hver den, som nøiet sig med nødtørftig næring.

Og bestyrerinden – hende var Ragna blit glad i med én gang. Sortklædt, knoklet og varmoiet, med hjertensgodt smil over det trætte, furete ansigt, stod hun i entreen og bad Ragna være velkommen og fulgte hende ind paa værelset endda det led bra over midnat.

Huf, det blev koldt likevel alt det hun dyttet teppet omkring sig, og Ragna tok plædet sit fra stolryggen og bredte ovenpaa, snudde sig mot væggen og prøvde sove. Fornam med et en rislende fryd sildre gjennom kroppen, en ung glæde. – Hver evige morgen paa hele turen hadde hun kjendt det saa, var hun end sovnet ind aldrig saa mistrøstig, fuld av gru for det ukjendte, mens saar hjemve sved i bringen – ikke før randt dag, og lyset videt verden, saa kom fryden og glæden. Om hun var undsluppet en livslang indespærring – ja, om hun hadde været askeladden selv paa vei [13] mot berget det blaa for at vinde prinsessen og halve kongeriket, hun kunde umulig ha kjendt sig gladere.

For hende blev vist byen det skinbarlige vidunder med høie taarn og pene hus med takker og spir, som var de bygget for prinser og konger og ikke for almindelige folk.

Vakrere end billederne var den nu sikkert og hundre ganger grommere end byen der nord, hvor hun gik seminariet, skjønt den var svært pen, den og.

Og saa alt hun nu skulde faa anledning til at se og lære. Forelæsningerne ved universitetet kostet det ikke noget at høre, hadde præsten fortalt; og museerne maatte hun ikke undlate at ta grundig, formante han. – Aa, aldrig vilde hun bli træt av at se og lære, slik hun hadde længtet!

De aarene paa seminariet hadde været en velsignet tid, endda festen ved det, én lærte stundimellem blev helt væk under presset for at klare god eksamen. – Men blev leksen til en opramsing av noget dødt, klædt i døde ord, kjendte hun sig brøstholden, og litet hjalp det, at det jo var dem blandt kameraterne, som holdt det for karsstykke at hespe gjennom opramsningen, og dem blandt lærerne, som satte svært pris [14] paa at faa sig selv ordret etterplapret. Men det var faatallet. De andre, de virkelige lærere, de gav sig ikke, før alt stod lyslevende for eleven. – De gik ikke træt, sakket ikke av, der fandtes ikke det i pensummet, de ikke magtet løse ut til liv. – Aa ja, den som kunde ligne dem, men det var lettere tænkt end gjort. – Og bybarnene, de blev vist dygtig vanskelige at undervise.

*

En klokke skingret forbi i gangen, og Ragna vaaknet med et ryk og sprat frem av sengen.

Frøken Erle stod foran speilet og fæstet brystnaalen i halsen. En slank, sortklædt ung pike var hun, rød og hvit med svært brunt haar og lange bløte øienfrynser rundt dyptliggende, mørkeblaa øine. Saa fin og klæk som en dukke, tænkte Ragna og blev sittende paa sengekanten fortabt i beskuelsen.

Speilbilledet lo.

«Frokosten er slut klokken ni. De maa forte Dem, ellers blir al vørterkaken opspist og kaffen kald,» raadet frøken Erle moderlig og skyndte sig ut.

[4]

[15] Dyp, kvalm og støvet, klemte mellom rækker av ensformige hus laa gate efter gate, færdslen durt, og travle mennesker pilte avsted, som gjaldt det livet, og skubbet tverr naar Ragna ikke sanset bøie unda til rette side. Men ikke spor av taarn og blanke spir var der at se, bare hus og hus. Og over var der en glætte fremmed himmel – ikke blaa og fjern, som himlen hjemme, ikke skylagt heller, men likevel nær, med brunskent islæt i det blaagraa dime.

Dette var det jo ikke hun hadde drømt om! Jovist var husene høie, saa høie at hun trængte strække hake for at se til takskjegget – – – Men, det var fjeldene der hjemme, hun hadde at sammenligne med.

Og hun skridtet iver ilter og kjapføtt i trinnene, og kjoleskjørtet stubbet op foran og vippt i lippe bak. Gaten videt sig til aapen plads med bænker under nogen svære trær. Et par gamle folk sat paa en av [16] bænkene. Han lutet over stokken, hakkhostet, og der var et træt, ampert drag over ansigtet hans, hun strikket og skottet med gløgge blunk paa nogen smaabarn som fyldte grus i blikkopper og la det i haug. En liten pike trillet en dukke i vogn att og frem i den solflækkede skygge under trærne og sang og lullet uten at agte paa de fremmede mennesker. Indimellem lettet hun paa dukken, glattet skjørterne og bredte spredet fint utover.

Ragna satte sig og saa paa barnenes lek og paa trærne, hun aldrig hadde set maken til og ikke visste hvad het.

De var anderledes retvokset disse kjæmpetrærne her end smaabjørken under Guldbergaasen, der plassen laa i heldingen mot undlændet. Nei, det var sandt, nu var hun ikke husmandsjente længer, smilte hun, far hadde endelig formaadd jordeieren til at sælge, da Ove giftet sig ifjorhøst, og tilskjøtet ham hele herligheten; men far aatte bruksretten sammen med Ove.

Uroen i hende øket og levnet ikke fred til at sitte, – hun reiste sig, stod strak og speidet rundt, før hun valgte retning. Etsteds maatte der da findes noget for sig selv utenom disse evindelige rader av hus.

[17] Mange gater gikk hun og alltid blev det samme synet – kanskje litt bredere mellom husrækkene, litt finere puds på veggene, litt staseligere tak; men slot og taarn som på bildene, nei!

Hun tok på at trøttne. Skulde hun likevel friste et stykke til, så langt som til neste gatekryds, endda hun ikke visste at finne veien tilbake til pensionen, ukjent som hun var, og ørskent av staaket og ulaaten rundt hende.

Da – alle lyd sanket seg ihop til et øde brak, hun kjendte godt. Det var havet, naar det mól mot land – mól uten stans. Et langt, hult dragsugknurr, så et døn av brytende baarer, som mastes til skum, samlet seg og mastes på nyt. Men hun selv og alle de andre med hende drev stumme og viljeløse i ustanselig seg nede på havsbunden. Langt, langt der oppe syntes solen, rød og mat, så hun taalte stirre på den uten at blinke. Og den trøstet ikke og varmet ikke, som oppe på jorden, bare øket den forferdelige ødslighet, som raadet henede.

Hun lette seg tilbake til logiet sitt, og først da hun smat ind porten til Fredly, slap uhyggen.

[18] Om eftermiddagen kom tante Kari og tok Ragna med på Karl Johan. Da var byen alt på vei til at bli vakker for hende og larmen mindre brutal. – Lygtelyset, som det brøtes mot den svindende dag, blev som blekt nordlysskin; og i tvellyset blev menneskene, især mændene, fete og milde i øsynet.

Men hvorfor var ansigterne som glatte masker uten spil, spurte hun tanten. Og tante Kari lo i bløte kluk bak lommeørklædet og tok hende under armen.

«Du Ragna, du Ragna, du er skikkelig synkværvet.»

Den aften fikk Ragna et glimt av eventyret. – Det var Viktoria terrasse i skumringen mot kvældhimlens sluknende glød.

[5]

[19] Der var bortimot tyve damer i Fredly, unge freidige mennesker fra alle kanter av landet. Døtre av embedsmænd, døtre av bestillingsmænd, en og anden velholden gaardmandsdatter iblandt. Ut var de reist for at bli selvhjulpne og for at se litt av verden. Mange gik industriskolen, flere paa de korte handelskurser, nogen læste til artium, nogen gik paa seminariet. – Et par av dem var forlovet og skulde gifte sig straks eksamen var over, og de var mest slukvorren paa lærdommen, kunde aldrig ha nok i det de holdt paa med, men streifet hit og dit, hvor der var noget at se og lære, og berettet velvillig under maaltiderne det de hadde faat fat i.

Margit Erle gik paa musikkonservatoriet og tok ved siden av privatundervisning i sprog og i finere haandarbeide. Hun skulde bli kunstnerinde betrodde hun Ragna, men vilde heller bli gift med en rik mand.

[20] Bare Ragna var fremfødd og hadde strengt tat ikke lov til at bli boende i Fredly. Men opholdet skulde ikke vare ved længer end til hun fik sig noget fast ved skolen, det var avtalen mellem tante Kari og bestyrerinden.

Og saa la hun i vei paa vandringen til inspektøren og fra skole til skole hele byen over for at te frem sig selv og eksamensvidnesbyrdet og attesterne for overlærerne. Hun klædte sig saa pent hun kunde, gav haaret et ekstra krøll og brukte lang tid med at faa hatten til at sitte fiks. Som slips valgte hun et bredt, rødt silkebaand, det staset svært i halsen, og tante Kari hadde sagt hun burde ikke se for tarvelig ut.

Men Ragna var genert, og det lammet hende, naar hun skulde optræde til sit eget besste. Og litet gagnet strævet med at late selvsikker og likegla den stunden hun var inde paa kontoret, naar misnøien bakefter gnog i bringen og tvang hende til at merke tonen og grimasen, hun hadde lagt sig til.

Overalt var der antat vikarer eller ingen trængtes, men telefonnummer og navn blev nedtegnet hvis noget skulde bli ledig. Somme av overlærerne gav sig stunder til at snakke nogen ord med hende, enkelte var blid og [21] spøkefull, dem likte hun besst, andre var bisk og grætten og levnet hende snaut nok tid til at bære frem erendet, langt mindre undte de hende et venlig ord eller fnug av opmuntring. De

trodde sikkert, det var fornøielig spas at traske rundt, ukjent med byen og med forholdene og la sig taksere av vildt fremmede mennesker.

Og spændingen for utfaldet blev værre og værre. Tidlig oppe var hun hver morgen og i stadig vent til klokken henimot et. Fjerne sig fra huset turde hun ikke, der kunde komme telefonbud, mens hun var vække, saa blev hun gaaende og slænge i det kjælderkolde skyggeværrelse uten at ha ro til at ta sig skapende gran fore. Og solen skinte paa husrækken midt mot, og høsthimlen hvælvethøi og blaa over byen. Kunde hun bare sluppet ut at spasere i godveiret, saa hadde hun kanskje møtt Henrik Berger. Han hadde lovt at hilse paa hende, naar semestret begyndte. Hun kom jo forresten ikke til at snakke mere med ham ombord, han gik iland morgenen efter.

Endelig en kvæld hun slettes ikke ventet det, ringte det fra en skole paa østkanten om at komme og læse i en fjerde pikeklasse imorgen. Vikariatet varte sikkert en uke [22] blev der sagt. Og i ustyrlig fryd løp Ragna til tanten for at fortælle nyheten.

Der var mørkt i entreen, men Ragna ringte trøstig de tre korte kling, som var avtalt dem imellem siden tante Kari bodde alene og ikke likte aapne efter at piken var gaat.

Der kom et skimt av lys fra en smal dørgløtt. «Det er bare mig, Ragna,» ropte hun høit og trommet paa ruten. Tante Kari hadde et tændt lys i haanden. Hun var i kort, rødt underskjørt og stripet flannels friserkaape; haaret hang i tynd pisk nedover den magre nakke, og læggene stak spinkle unda skjørtekanten.

«Aa undskyld, har du alt klædt av dig? Jeg husket ikke det var sent,» stammet Ragna. «Men jeg har faat vikariat, det skal vare en hel uke!» Og hun steg ind og snakket gladmælt om skole og klasse.

Tanten smilte av iveren. «Klokken er bare ni, og jeg køier ikke før ti, vet du. Kom med ind skal du faa stekte epler;» og hun gik foran ind paa soveværrelset. Der var der lagt i og strødd syltede rosenblade paa ovnen, paa det firkantede bord fremfor sofaen brændte en lampe med grøn skjerm; der laa en opslaat bok paa bordet og briller [23] tvers over bladene, og en skaal stekte epler stod ved siden av. Længer henne i kroken var en makelig stol med en hvit saueskindsfeld over; sengen stod langs væggen med overdynen tilbakebrettet, og puter og lakener var blendende hvite i det grønne lys.

Ragna veiret den lune hygge og klappet ovnen, og gjennom den aapne dør saa hun inde paa stuen alle tantens mange blomster skimre blekt i lygteskinnet fra gaten.

«Hvor koselig du har det,» sa hun og blev stilfærdig i stemmen. «Vi faar ikke lagt i og fryser som bikjer i regn.»

«Sæt dig nu,» bad tante Kari og skubbet den makelige stolen til oven, hentet en krak og stillet skaalen med de nystekte epler paa den. Saa tøflet hun til kjøkkenet og laget te og skaarne smørbrød, for Ragna hadde jo bare den pensionatskosten at tære.

Men mens Ragna spiste, satte tanten sig ved bordet og la kabale.

«Du kommer ny til skolen her, og forholdene er andre, end du er vant ved,» smaasnakkete hun og blandet kortene omhyggelig, «se at finde dig tilrette med klassen som den er og lag ikke forandringer og skraal ikke op, fordi om du vet en anden maate at ta tingene paa. Det er ikke altid metoden [24] det kommer an paa, hjertelaget utretter ofte hundre ganger mere.

Nei, der stanset den paa ruter konge! Har du set slikt, og nu saa den virkelig ut til at skulle gaa op med én gang.»

Ærgerlig sopet hun kortene sammen og la paanyt.

«Ordene sitter syndig løst hos dig, barn, du faar ta vare paa munden din, for det er ikke alle, som liker høre fremmede jyplinger av vikarer lægge ut om ting, som ikke vedkommer dem. Siden – naar du blir ansat, kan du præke av hjertens lyst; men saalænge du er vikar, vil jeg raade dig til at være en fremmed for alle.»

— — — — —

Fremmed! Ragna stanset og saa mot den sortblaa nathimmel, der stjerner blinket blekt gjennom lystaaen over byen. – Hadde hun nogensinde inderst inde været andet end en fremmed. – – – Og Henrik Berger kom ikke, som han hadde lovt.

[6]

[25] Som smaaflugt, naar de trøstig slaar ned paa det tun, der mat er at finde, tripper, flakser og plukker – vár men likevel fuld av tillid, syntes barneflokken for Ragna. Ingen kjendte hun utenom tanten av folkeskolens faste personale, og ingen trøstet hun sig snakke til heller, for alle lot de avmaalt kjølig og optat med sit, og paa den skolen tante Kari hørte til, traf det sjelden der var noget ledig.

Og det blev barnene hun hygget sig til og fandt ly hos, da hjemmefølelsen fimret efter fæste.

*

Der var sol over pultenes gulmalte rækker den formiddag Ragna marsjerte ind med barnene, og smidig føiet smaa-pikerne sig under ordenschefens kommando, og før hun hadde rukkit si noget til dem, sat de i stiv armstilling og glodde optat paa hende, mens hun hængte væk yttertøiet og fandt [26] frem av kateterskuffen protokol og de bøkerne hun trængte ha ved haanden.

Efter navneopropet reiste klassen sig til andagt, og Ragna bad dem synge en av de salmer, de kunde besst. De sang:

Alting tjener dem til gode
som i sandhet elsker Gud.
O, det gjør mig vel til mode,
alt han fører herlig ud.
Er hans raad end underligt,
fatter kjød og blod ei slikt,
gagn han dog av alt utleder
og til himlen mig bereder.

De sang salmen, ikke som barn pleier synge; men i lidelsesfuld hengivelse, som var de gamle, haardt prøvede mennesker, og de bløte barneansigter trak sig stramme i smertefylt kvide.

Indtrykket plaget, for det mindet Ragna om noget fra hendes egne skoledage, hun helst ikke gad huske – allermindst idag hun stod der glad og lykkelig over at faa slippe til. Og hvor vakre ungerne var! Riktig nydelige var de, som de sat der musende still med armene overkors, og nu var fjæsene ikke det spor sørgmodige længer. – Men hadde barn det vondt hjemme, pleide det syne sig under andagten paa skolen, [27] hadde hun lagt merke til, og byen, den bød visst paa mangt hun ikke aatte rede paa, efter rygterne at dømme, da.

En blid brunhaaret pike i blaa kjole reiste sig, trippet paa taa frem til katetret, neiet og hvisket: «Vi har om Samuel, frøken,» neiet og trippet paa plads.

Ragna smilte glad. Samuel, profeten, som i levende live maatte gi avkald paa ære og værdighet og dele magten med kongen. Hun mindtes farens utlægning fra det hun selv var liten, og ordene han altid sluttet med:

«Du kan lite paa, det var en haard og better skaal at tømme, Ragna. Og han hadde ikke gjort værre synd, end vorre for mykje glad i baanan sine.»

Hun skikket nogen spørsmål utover klassen, fik kjappe svar og hugg tak i undervisningen, reves med av sin egen nidkjære iver og fanget barn for barn, til hele klassen sat og dirret og ikke magtet ta øinene fra hende en brøkdal av et sekund.

Timen led mot slut. Ny lekse blev git, og opkvikket ved avvekslingen av det tilvante sat ungerne inderlig blid og fingret ved bøkerne.

Hun bad dem igjen synge en salme av dem, de hadde lært. De sang:

[28] Vælt alle dine veie og al din hjertesorg
paa ham som har i eie den hele himlens borg!
Han som kan stormen binde og bryte bølgen blaa,
han skal og veien finde, hvorpaa din fot kan gaa.

De fortrukne miner var der igjen og gjentok sig under hver eneste andagtsstund de to tre ukerne, hun læste med klassen. Og Ragna skjønnte tilslut, at her hadde en pint sjæl læsset over paa barnesind noget av den byrde den selv ikke magtet bære.

Men hadde en lærerinde ret til slikt, spurte hun en dag tanten, de gik tur sammen opover mot Sognsvandet. Var det ansvarlig handlemaate at belemre umyndige, værgeløse smaabarn med voksent menneskes anføgtelser og sorg? – Barnene, de

kunde jo ikke forsvare sig, ikke raade for, at indtrykket kanske ripet sig fast og satte arr for livet.

Kari Lund sukket og sa mildt:

«Ordene, Ragna, tar alltid farve av det liv vi selv er fylt med, og er det liv livet i Gud, kan det vel ikke skade barnene synderlig, selv om vi er nedknuget av anfgtelse og sjæleve.»

Jo, det skadet, mente Ragna og slog hidsig med paraplyen mot straaene langs veikanten. Hvad skulde det tjene til at lage [29] vækkelse for barn i otte ti aars alderen og vælte indover dem hele forestillingen om synd og soning ved Jesu blod; faa dem til at pines under syndekval og omvendelse, gi dem smak paa naaderusen uten at de eide aarenes og forstandens modenhet til at taale avslappelsen.

... Salomon, han besvor sit folks døtre ikke at la kjærligheten vaakne, før den selv havde lyst til det. Men kunde det ikke trænges, at det samme blev sagt om barnesindenes religiøse ekstase, den kunde være vakker og gripende – men efterpaa?

Side om side gik de opover bakken stanset litt og saa paa landskapet. Fra kanten av de dyrkede jorder til aasernes bølgede kam spettet høstspraglet løv granskogens mørke bar, og lundene rundt de frit liggende gaarder flammet i blodigrødt og guld; men engen var dypgrøn med sparsomt islæt av blek høstblom, og gul stubmark og svær nypløiet aker bredte sig mellem engteigerne. –

Lun og mild og overdaadig rik tyktes naturen Ragna, som kom langt nordfra. Her blaaste ikke storm, her stængte ikke fjeld, og havet var langt, langt borte. For fjorden, som den laa der med skogklædte øer under [30] lave aaser, kunde hun ikke faa sig til at tro kom fra aapent hav. – Jo vist var her vakkert, saa vakkert, at hun nærepaa kunde graate... Men eventyrets drøm om taarn og slot og skyhøie spir, den hadde hun været nærmere hjemme end her.

Sørgmodig gav hun sig til at fortælle om sine skoledage for tanten, som gik der stille og fjern med smil om mund. Far saa sig ikke utkomme til ringeste anden lærdom for hende og Ove end folkeskolen. En liten landsens skole i en vinterøde bygde – hun husket mest skolen fra vintermaanederne – nakne umalte vægger, sur torvrøk og isnende træk; og en av religionsskrupler næsten vanvittig lærer, som vetskræmte dem ved bønnerne han bad under indtrykket av sin sjæls fortapelse. Ragna naadde ikke tiaarsalderen, før hun gik bævende av syndekval og gru for

dom, for djævel og død, allermest for Gud selv og den korsfæstede, som *hendes* synd daglig naglet og pisket ind i døden paanyt.

Som hende gik det storslumpen av kameraterne. Værgeløse var de git lærerens syke sind i vold, og herjet blev de, til angsten og al unaturen drev dem til at redde sig i oprør og gjøn mot Gud og religion. [31] – Ikke aapenlyst, desværre, det vaaget de ikke for far og mor og for ham, læreren, som magtet straffe med daarlig vidnesbyrd til konfirmationen, kanskje faa dem attvist, men sig imellem vrængte de det hellige om til flir.

Likevel, de var merket og fliren blev saar. Det varte længe, længe – hun var paa seminariet, før hun igjen lærte tænke sig Gud som den hun turde gaa til med det hendes var av godt og galt. – Og om det hadde hun bedt vorherre, at hun overfor barnene i skolen maatte bli hensynsfuld og nænsom, saa de ikke ved hende skræmtes bort fra ham.

Ragna puttet haanden sin under Kari Lunds arm og gik nær indtil hende.

«Der er en ting, jeg har gaat og undret mig over disse faa ukerne, jeg har været ved skolen, og som jeg maa si til dig; men du skal ikke ta mig det fortrytelig op. Hvordan kan dere ha hjerte til at holde søndagsskole efter al den religion barnene maa døie til hverdag? Jeg vil ikke tale om at de jo kan trænge hviledagen sin vel saa haardt som nogen voksen, efter indespærringen og arbeidet med skolen. Og neimen om det er smaatter, som fordres av dem! Men [32] det værste er, de faar aldrig være i fred. Støt er der nogen til at tukle og forbedre, som var det religiøse liv hos barnet en landevei til traak, eller en plante hvem som helst hadde ret til at rive og slite i for at kjende efter om der er rot.

Mange av de barn, jeg har truffet i den korte tid, jeg har vikariert her, har alt i elve tolvaarsalderen rukket at sogne til frimenigheten, metodisterne, frievangelisterne, treidianerne og frelsesarmeen foruten vort eget kirkesamfund. De har god greie paa, hvor det lønner sig besst de forskjellige tider paa aaret. Sommesteds trækker præmierne, sommesteds moroen, og de stakkels klædesplaggene, de kan snike sig til, om de les fattig og paavirkelig.

Taler jeg om ting, jeg ikke har forstand paa og kjendskap til, siger du? Til mig, tante Kari, som er ny og fremmed, prater barnene om sakerne sine som de er, og aner ikke at de samtidig utleverer sig selv, krokene. – Jamen synes jeg vi er paa god færd til at avkristne ungdommen slik vi nu kjører i vei. Vi præker og bærer os, som

var de hedninger alle til hope og ikke døbte barn av et kristnet folk vi hadde med at gjøre.

[33] Og du selv, tante Kari! Du skal ikke bli vond for jeg nævner det, men sliter det ikke uforsvarlig paa helsen din alt dette staaket med søndagsskolen hver evige helg? Du kunde pligte din hviledag du med, tror jeg, om ikke for andet, saa for at være oplagt til ukens arbeide. – – Findes der, tror du, mellem himmel og jord et arbeide, som mere æter en op paa krop og paa sjæl, end arbeidet med skolen? Jeg syntes vi landsens skolemestre blev tidlig trøtkjørt – men herre gud, som dere ved byskolen ser ut, enten dere er kar eller kvindfolk! Oldinger før sekstiaarsalderen.»¹¹

[7]

[34] Ragna Størk og Margit Erle døpte værelset sit Hvittenland.

Vinduet vendte slik at der kom en strime sol ind like før den gik ned. Og det blev til det at de begge ventet paa den og sat stille uten ord den stunden strimen lyste mot den røde væg.

Hver svindende dag gjorde strimen mindre, og den kvælden den blev helt væk, sat de i sturen og sørget over den. Og da var det Margit Erle sang visen, moren brukte synge de lysskumre sommeraftener i prestegaarden der vesterpaa, naar de to var alene i stuen, og faren tok kneipkur i det duggvaate græs paa engstubben under Husaberget, som ikke blev slaat av hensyn til kuren.

Og mens moren sang alle visens mange vers, stod Margit ved vinduet i hjørnestuen og talte baarerne fra fjorden, naar de rullet indover den grunde sandstrand. En to [35] og den tunge tredje som brast. Om igjen og om igjen talte hun og vilde ikke syne sig utendørs mens kneipingen varte ved, for bak hushjørnerne var tjenestefolkets knisende flir over prestens paahit.

Litt bortenfor havegjærdet, der skyggen fra Husaberget laa som tættest, subbet faren med underbukserne brettet ovenom knæet og sløbrokken høit opskjørtet. – Efter ham tegnet fotefaret en mørk fure i den duggvaate eng og synte hver krok og sving han traadte. Hun maatte se, endda hun tugtet sig til at la være. Men saa langt mindet rakk, var det far og alle de mangfoldige lægemidler, han drev med, for at kurere sin skjulte ve og verk, som fylgte huset, til der ikke var pusterum for andre. Pengene, hushyggen, alt la han øde. – Mor, stakkar, var blit graa og træt og gammel av det endeløse surv og surk. Mor, som engang var vakrere og gladere end alle andre og kunde ha været gift med en stor, verdensberømt kunstner, om ikke far var kommet iveien hos forældrene hendes...

Mor, snille mor, som hadde stridt for at faa hende hjemmefra, trods det at far sa nei og ikke vilde ut med pengene, og bare snakket vondt om kunst og literatur og alt [36] det mor var gla i og vilde Margit skulde ha kjendskap til.

... De var blit enige om det, hun og mor, at Margit skulde klæ sig i sort, siden der ikke blev utkomme til mere avvekslende utstyr. En ny kjole fik hun til reisen og jakke sydd av mors opfarvede cape. Av en gammel silkekjole efter besstemor laget mor hende nydelig stasbluse, resterne gik med til pynt paa jakken og hatten. Desforuten var konfirmationskjolen blit lagt ut i sømmene og fiffet med fløiels indfælding og kant nederst om skjørtet. Men for at hun ikke skulde være helt sort og bære sorg, heftet de en krans av røde valmuer rundt hatten.

Da stasen var færdig, listet de sig op paa bispekammerset for at prøve den. Skoene trak de av, og døren stængte de for ikke at bli urodd, og der lærte mor hende, hvordan hun hadde at te sig overfor herrer, og holdt anstandsøvelser med hende. Til slut tok de en prøve i turdans. Mor var herre og bukket sirlig, og Margit knikset dypt og blev tilholdt at gjøre det med gratie. De sluttet med en vals. Mor var fremdeles herre og førte efter dansen sin dame til en god stol og hentet forfriskninger – [37]jordbærsyltetøi og kaker hun hadde gjemt i kommodeskuffen, og bød hende.

Dagen efter reiste Margit. Det var endda fødselsdagen hendes, hun fylgte sytten aar. Far og mor fulgte til dampskibet; far strøk hende over kindet til avsked. Mor stod ytterst paa bryggekannten og lo, men der dryppet taarer likevel. Der stod hun og ventet, til skibet svingte om odden, men oppe ved veien stod hesten og far.

Mor!

Længselen fik tak i Margit og næsten tvang hende i graat. Nu gik mor der alene og tænkte paa hende og drømte om hende, og visste næsten ikke sin arme raad til at faa skrappt sammen de pengene, hun hver maaned maatte skikke hit.

Aa, om der kom en rik herre og fridde. Om han var gammel og stølbent, hun tok ham endda. Mor skulde være hos hende det meste av aaret, og de skulde sy sig pene klær, gaa paa konsert og ha det inderlig hyggelig sammen.

Bare der kom en herre!

At hun var vakker hadde hun godt rede paa, saapas vakker, at folk snudde sig efter hende paa gaten. Men til Fredly kom ikke herrer, det stred mot reglementet, og slegt [38] og kjendinger, hvor hun kunde ha haap om at bli kjendt med nogen, aatte hun ikke i byen.

Men paa Karl Johan gik hun hver evige eftermiddag i spasertiden, og kanskje hjalp tilfæidet hende, om skjæbnen saa vilde at hun skulde bli rikt gift.

[8]

[39] En graaveirdag i oktober kom Henrik Berger for at hilse paa Ragna og be hende med sig ut.

Selvfølgelig skulde det bli med denne ene gangen. Han var næsten forlovet mand, men han hadde møtt Ragna nede paa universitetet et par ganger og faat lyst til at høre, hvordan den snurrige nordlandsjenten fandt sig tilrette. Var hun begyndt at bli lei bylivet, eller var hun fremdeles spillende freidig, som da hun den kvælden paa turen nedover skriftet ham sin tro paa at hun stevnet eventyret og al livsens herlighet i møte?

Han stod ved porten og ventet, da Ragna efter en lang vikardag pjusket og træt kom hjem fra skolen.

Han hadde ringt og faat den besked, at hun kom snart – sa han og smilte muntert. Vilde ellers be hende bli med ut og spise [40] aften. Siden kunde de gaa et eller andet sted hen og se paa livet.

For Ragna var det som at møte en god gammel kjending, endda de jo ikke hadde mere end hilst flygtig paa hverandre siden den kvælden ombord i dampskibet. Hun tok med tak mot indbydelsen og hadde nær klappet i hænderne av bare fryd. – De andre i pensionen, de hadde slegtninger og kjendinger i byen, og ret som det var, kom der nogen og tok dem med ut. Bare hun og Margit var uten al slags herrebekjendtskap.

Men hun maatte ind først og lægge fra sig bøkene hun bar og følge sig litt. Vilde han vente?

Og fort uten at bie svar, hastet hun fra ham op trapperne og rev døren til Hvittenland paa vidt gap, saa Margit slap ned boken hun sat og læste i.

«Jeg er bedt med ut! Han staar nede paa gaten. Det er han fyren, fra dampskibet, jeg har fortalt dig om. Vi skal paa et fint sted og spise til aften og siden et eller andet sted og se paa livet,» messet Ragna kav nordlandsk og ranget av sig kaapen og hatten, rotet i kommodeskuffen og lette frem stasen sin.

[41] Margit tittet bak gardinet.

Saa hun ham? Ragna plasket alt med vaskevandet.

«Han driver paa andre fortauet. Han er svært pen. – Nu ser han hit op, Aa du, saa kjæk han er!» Hun fortet sig fra vinduet og stillet sig nær den anden.

«Tror du han frir i kvæld?» sa hun grundende.

«Frir!» Ragna blev sprutrød, og gnikket sig med haandklædet, forat den anden ikke skulde bli vår det.

«Du kan da skjønne det er det, han vil, hvorfor skulde han ellers aabenbare sig,» og Margit listet avsted bortaat vinduet igjen, blankøiet og het i kinderne.

«Frir alle mandfolk du taler med?» bet Ragna fra sig, ærg over at høre det nævnt, hun selv ikke vilde være ved engang hadde streifet drømmene hendes.

Margit snudde sig til hende. «Der er ingen som ber mig med ut!» kom det fattigslig. – Og om en stund, og da var det ikke frit for at stemmen skalv litegranne.

«Jeg vil skrive til mama og si, at jeg ikke vil bo paa et sted, hvor herrer ikke har lov til at komme indfor entredøren. Hvem i gudsnavn kan bestaa med saan

[42] ordning! Det er værre end at være i kloster.»

Tænk om Berger bad dem begge med en anden gang, trøstet Ragna og blev staaende med et lyserødt bluseliv i haanden, næsten vemodig for at hun skulde ha det saa overvættets gildt.

«Jeg skal fortælle ham om dig, det kan du stole paa,» lovte hun næsten varmt, mens hun trak det paa.

«Gjør det, er du snild! Aa tænk om jeg fik være med!» jublet Margit og vilde endelig, at hun skulde ta hendes hat med valmuerne, den var fiks og svært klædelig, Men Ragna sa nei. Det blev saa leit, om Berger siden traf dem sammen og saa at hatten ikke hadde været hendes.

*

Henrik Berger var blit frossen av at staa ute i taaken og hadde brettet frakkekraven op og puttet næverne i lommen. Han gik fort, saa Ragna hadde møie med at følge.

Men dirrende glad var hun, og moro og lek blev alt øiet streifet, og passieren gled let, og det var som føtterne ikke rørte gaten.

Taaken tætnet, eftersom de nærmet sig Karl Johan, gasblussene lyste blekt, og menneskene, [43] de hastet forbi, var som glidende skygger.

Senere, da de sat gjemt i en lun krok paa restauranten og koset sig med kaffe og likør efter maten, spurte han, om hun ikke var ræd alle de fæle byungerne.

Han sa det nærmest for at fange hende ind, hun blev idelig væk for ham i alt, hun saa omkring sig. Men Ragna kvakk ved spørsmålet.

Ræd? – Jovist var hun ræd, lo hun og saa ham ind i øinene. Han sat og lutet sig frem mot hende og røkte cigar.

Men bortenfor ham, der tobaksrøken drev som skoddeflaker, vimret andre ansigter, og der surlet det av stemmer som av smaasjøers brus mot flat sandstrand i lydt høstveir. Der blandet sig musik i bruset, og lyset hang som spredte, tunge draaper ned fra taket og i krans rundt de gulhvite søilerader.

Hun vilde gli væk igjen, men stagget sig og fornam sig selv som to. En, som fremmed og angst med bøn til gud om hjelp hadde staat foran barneflokket og prøvd være likeglad og modig, og en, som var hjemme her i fest og lys og hadde det ubeskrivelig godt.

[44] Tilfældig rørte Henrik Berger ved albuen hendes. Hun kjendte en iling gjennom kroppen. Lyset, menneskene, de mange stemmers surl var død og borte. Hun saa bare ham. Han sat og fikserte hende under sænkede øielok: Løste hun det svære, lyse, stramt tilbakestrøkne haar, hun nu bar tvundet i tæt top bak i nakken og lot det faa friere fald, rundt det brede, regelmæssige ansigt, vilde hun bli pen; øinene var bent frem pragtfulde, saa han; og kroppen – aa jo, ganske net, litt tynd, men ikke spor knoklet. Han suget hende med blikket og vaaknet liksom og skuttet sig og fandt det vist var paa høieste tid de drog videre. Hvad mente hun om sirkus varieté? Der optraadte en spank danserinde, signora Rosita. For en dans, for et temperament! De naadde just se hende, gik de straks, og hun var vel værd at sees, forsikret han ivrig, mens Ragna reiste sig braat og tok efter kaapen og lot ham naadig faa lov til at hjelpe hende.

De gik, og Ragna less overstadig glad og lo og pratet og agerte lystig. Ikke skulde han indbilde sig, at hun tok sig nær av at han sagtens var forlibt i danserinden og bare hadde sittet og længtet efter spjaaket, [45] samtidig med han hadde bedt en

dame med ut og pligtet være optat av hende. Det fik skure ikvæld. Men for eftertiden skulde han slippe ha hende at overse.

Der var fuldt hus; men plads fik de, saa de kunde se, det fik Berger opvarteren til at sørge for. Oppe paa scenen holdt en mand paa at gjøre kunster med føtterne. Sydde, skrev, tegnet, løftet et brett med kaffekopper og satte det paa et bord, slængte med tallerkner, klippet med saks og lot ikke til at mindes han aatte hænder og fingrer som andre folk.

Hun glemte at dække for fortryteligheten sin og sat som paa livet for at han deroppe skulde slippe brettet og knuse kopperne. – Og saa fint her var og vidt og stort og høit til taket. Det grannet hun hittils hadde set av teater og gjøgl blev fattigslig litet og taalte ikke sammenligning med dette her.

Skaal! Henrik Berger støtte vinglasset mot hendes, hun drak og lo, og da hun atter vilde snu sig efter fotkunstneren, var han borte og et nyt nummer hængt ut.

Stadig strømmet der publikum ind, mest unge mænd; nogen faa hadde damer med. Det blev trangt ved bordene, og osen av [46] tobak, dunsten av øl og brændevin og av de mange mennesker tok paa at plage Ragna, uvant som hun var med at færdes paa slike steder. Hun sat og snappet efter luft og veiret hvert litet friskt pust, som sivet ind med de nykomne.

Lyset blev minket, og danserinden, for hvis skyld de mange fylgte lokalet kvæld efter kvæld, trippet ind.

Ragna glodde: Sort, bare sort! Et brus av blonder og flor og blinkende pailletter og saa den gulhvite hals og barmen og de nakne armer i skyer av sort tyll. Ansigtet var fint omrammet av tungt, mørkt haar, og munden lo med blodrøde læber. Men øinene, de glimtet som blanke kul, nei, som blank vaskulp under berghalder var de, og hun svævet, som hadde hun vinger. At levende, syndig menneske kunde være saa nydelig.

Nu vilde hun si pent tak til Henrik Berger, fordi han førte hende hit. Men hvordan var det han sat og maaped? Øinene var som smale, glisende sprækker, det vibret i bartens stride haar, naar han hørbart presset pusten mellem sammenbitte tænder, og fingrene paa høire haand krummet sig som klo om glasset.

Dette var en fremmed mand med et ansigt [47] hun ikke taalte, og næsten angst bøiet hun hodet.

Et mangetonig gurglende smask tvang hende til at se. Med skjørterne høit løftet trippet donna Rosita mot lamperækken. Vugget og svang sig i takt med musiken og deiset i gulvet med vidt utspilte ben og sat og hev slængkys.

Hele salen brølte, klappet, trampet, og var som besat. Men Ragna aarket ikke mer. Nei ikke for al verdens guld aarket hun klappe og le nu! En blev jo selv saa avklædt – Som naken stillet til skue for flirende, graadige karfolk, blev en ved hende, donnaen deroppe! Hun vilde væk – ut – bort fra varieteen og fra Berger som sat der og pustet.

Kneisende demonstrativt reiste hun sig, knappet kaapen og sa stivt farvel og tak for sig.

Berger glante rundt: Kunde hun ikke vente en liten stund, til ekstranummeret var over?

Men Ragna bruste som en sint høne gjennom mængden, og han rakk ikke faa gjort op og følge. Hvad fan gik der av hende? Lærerinde-snerpe?

Foran utgangen stanset hun et minut; [48] kom han efter? Ny klapsalve og brøl duret ut til hende, men ingen Berger aabenbarte sig. – For en tølper! Ikke engang ænse efter om damen, han hadde bedt med, kom sig skikkelig hjem. Visste han ikke hun var fremmed i byen, ynket hun sig. Eller var han ræd hun skulde gi sig til at henge efter ham? Tak san, hun var ikke giftesyk, han trængte ikke være ræd for hende.

Hun stillet sig bak paa sporvognen, og harmen seg av hende i den friske, kolde natteluft. Bare det var saavel at Margit hadde lagt sig til hun kom hjem, saa hun slap gi nogen forklaring om hvordan hun hadde hat det. Tosk hun var, som ikke hadde styrt sinnet sit og var blit sittende, som han bad om. Da hadde hun hat følge hjem og været sikker paa at bli bedt ut oftere. – – Og mesteparten av kvælden hadde været hyggelig likevel.

*

For en evighet det blev før Ragna kom! Margit slap op rullegardinet, aapnet vinduet og speidet op og ned ad gaten, lukket og satte sig til med haandarbeidet. Det skulde bli sofapute til mor, fin kunstsøm i silke – hun gik og lærte det ved siden av musiken. [49] Men som mamas broderi blev det nu ikke. Gid hun var i stuen hos mor! Her var ikke fornøielser og glæde, som hun hadde drømt. Aa mor! jeg er saa alene, hikstet hun. Mor, mor!

Huf nei, hun skjæmte sømmen, hvis hun graat. Hun skulde ikke graate, hadde ikke lov til det, saan hun hadde mast for at faa reise. Hun stod op og tændte Ragnas maaneskinslampe, det var altid hyggeligere at ha meget lys, naar en blev traurig.

– – – – Nu gik Ragna og pratet koselig og blev kjæreste med Berger, og han fulgte hende til porten, smatt sig indfor og tok godnatkys, endda det ikke var fint. – Det var jo bare piker, som lot sig kysse i portrummene. Men nyforlovede da? Etsteds maatte da de ogsaa ha, naar de skiltes.

... Den Ragna, den Ragna. Hun hadde lykke med sig! Bare simpel skomakerdatter og folkeskolelærerinde og ikke særlig vakker. Likevel skulde hun snart sitte som fornem doktorfrue – –

Aa saa længe, længe det blev før hun kom!

Margit la arbeidet sammen og puttet det i sin kommodeskuffe, blev staaende og granske sig selv i speilet og trak naalene utav [50] toppen. – – – Hvordan var det den damen paa maleriet hos kunsthandleren paa Karl Johan hadde baaret sit opsat? Var det saan? prøvde hun. Nei men saan – – Ikke det heller – Saa, der var to fletter, og forhaaret delt og kruset.

Hun varmet tangen over lampen, krøllet og puslet, løste og fæstet, til likheten virkelig var der. Siden viklet hun Ragnas ravperler rundt fletterne, stak brystnaalen som roset paa venstre side og heftet en gul tøjrose over hvert øre. Det var hodet. Ellers var damen bararmet i langt hvitt gevant. Og Margit heftet klærne av, draperte med laken og sengetepper og blev staaende aldeles fortapt i sit eget billede. Hun lignet mindst en grevinde, der hun stod. – Kunde gjerne være dronning eller kjæreste til kongen – – –

Naar det blev til det, at Ragna og doktoren og Margit vanket sammen, saa blev hun nok snart kjendt med nogen av kameraterne hans, og da – – Hun kunde tale med om det Ragna var utenfor. Beethoven, Mozart og Chopin, dem hadde *hun* rede paa og kunde spille dem ogsaa. Og Grieg! Baade «Brudfølget drager forbi» og «Aases død» spilte hun nydelig, betagende. De [51] kom til at flokke sig rundt pianoet og komplimentere hende som en ren kunstnerinde, og hendes kavalier vilde forære hende blomster og be hende med i teater og paa konsert. Efterpaa spiste de aften i en fin restaurant. Selvfølgelig var han mørk og høi og knakende kjæk. Ragnas herre var lys og for bred over skuldrene.

Hys, gik det i entredøren?

Ragna steg ind blaafrossen og inderlig lei sig selv og hele verden. Men da hun fik se Margit, smaldt hun i at le, og før de sovnet, havde de begge to tat en lang øvelse i at gjøre kunster med benene, og trippe paa taa, som signora Rositta.

[9]

[52] Tungt rullet havet mot urens svære sten, og ovenom lutet fjeldet. Midt i uren krøkte en smal sti. – Den var fremkommelig nok sommersdag, men høst og vinter, naar haalken svuldet og skavlen hang færdig til skred, kunde den bli en vei ind i døden.

Ragna hadde gaat stien én gang eller to, og der sat rædsel i hende længe efter. Men nu hændte det, at hun hver nat i drømme vandret den om igjen. Til fjeldet klorte hun sig og stiltret fot for fot paa den glatte haalke, og dypt under rullet havet og over hang skavlen. Hun dirret av angst, der hun gik, hun skrek efter lys; men der var ikke stjerner, ikke maane, ikke den fjerneste lille lysflænge i det tætte mørke.

Og nattens lyslængsel vokste og vokste og fulgte hende vaaken som i drøm. Værelset hun delte, blev uhyggeligere for hver dag, hun kom træt hjem fra slitet med de fremmede barn, og alt i hende tagg efter at [53] være alene. Hun kjøpte nogen blomster, paa kommoden tændte hun en liten lampe med kulørt skjerm. Men koseligere blev der ikke, og enten fik Margit de tusen ting at spørre om, eller en av de andre damer i pensionen stak indom dem og forstyrret.

Henrik Berger saa hun ikke mere. Han hadde skicket sit kort dagen efter og bedt om undskyldning, for han tok hende med paa varieté. Han burde ha betænkt, hun var uvant med slikt; men det hadde ikke været hans agt at saare hende.

Hun læste det han hadde skrevet, og ønsket han hadde sat adressen sin, saa hun kunde faat sagt, det var hende som hadde været dum og braa og ødelagt kvælden. Maaske traf hun ham endnu en gang og fik sagt ham det. Men hun huste ingen attraa efter ham længer – gudskelov – han var blit en fremmed.

Likevel hente det, at hun speidet efter ham i sværmen, naar hun stod foran utstillingsvinduerne og suget lyset og farverne, til tiden kom, da hun søkte ind paa universitetet. Sat lunt og varmt og hørte forelæsningsene og undret sig over alt det de mennesker eiet rede paa. Noget fattet hun straks, mere blev som en slags anelse; men [54] hun holdt ut og hørte forelæsning efter forelæsning, og det ante vandt form og blev levende nær. Og hver gang var det som verden videt sig. Ikke den utenom

hende, men den indi hende selv. Og hun fornam lys uten at det kom fra solen, og let blev det at dra pusten og stille og godt. Hun mindtes faren, da han sa at verden hadde skiftet lét, og som barnet glædet hun sig, og tilbad næsten de mænd som gav hende del i saa meget vidunderlig. Der var oldinger blandt dem, som talte sig varm indtil taarer over emnet de foredrog. Der var mænd hos hvem begeistringen dirret gjennem ordene, saa det klang som hymner, og der var unge som famlet av stolthet og generthet til de vandt glemme sig selv. Alle gav de med aapne hænder av det de hadde samlet ved dages og ved nætters arbeide. Gav og gav til hver den som værdiget ta imot.

Det hændte, at tilhørerskaren grisnet. Fra et fyldt auditorium kunde det ende med nogen faa. Like varm, like optat stod de der og meddelte sig til de faa, som endnu vilde høre paa dem. – Aa Gud, som Ragna dyrket disse mænd, saa forskjellig fra alle hun hittil hadde møtt.

[55] Der var stille og varmt paa auditoriet. Gardinerne var trukket for vinduerne og gassen tændt. En mager, luvslitt, frossen ungdom rotet i ovnen, ellers var der ingen. Ragna satte sig skraat for katetret og la skrivebok og blyant paa pulten.

Der var ikke mange som søkte disse forelæsninger, og i kvæld lot det til at bli færre end ellers, endda hun syntes de var det lærerikeste hun hadde hørt, fordi de handlet om handelsforhold i Nordland i gammel tid. Hun noterte det hun rakk, renskrev og skikket hjem til faren. Han frydet sig til hver sending og var som en unau unge til at grave og spørre, hvis hun ikke hadde faat ordentlig sammenheng i teksten.

Det blaaste en storm ute. Hagl prellet mot ruterne, det ulte gjennem bygningen, naar ytterdøren blev aapnet. Stemmer og travle traak hørtes paa gangen; men hitind kom ingen. Det lot næsten til at hun og gutten skulde bli de eneste tilhørere. – Ærgerlig om forelæsningerne blev indstillet. Var der ikke nordlændinger i byen, siden de ikke aatte fremfærd til at dra sig hit og lære om landsdelen, de støt skrøt, de var saa gla i?

[56] Gasblussene skinnet rolig og blekt over de tomme bækerader, bak katetret hang en svær, bred vægtavle matsort mot den lyse væg, det blinket i vandkarafle og i glasset, og ovnskjæret flaret rødt og urolig, hvergang gutten ørkesløst gav sig til at rote i varmen. Her var godt og fredfuldt; men hele dagen hadde hun kjendt som et svidende agg i barmen, som en ræd tvil, om hun var voksen til det hun hadde tat paa sig at utrette.

Forrige uken var der kommet en ny gut i klassen, og idag hadde overlæreren bedt hende saan i al stilhet undersøke om gutten hadde mat. Vaktmesteren hadde set ham og broren hans imorges før skoletid rote gjennom søplekassen paa gaardspladsen og spise av brødbeterne de fandt mellem rusket.

Da klassen slap, fulgte hun gutten hjem. Han bodde i en bakgaard mange trapper op.

En vakker, litenvorren kone i graat skjørt og rutet blusliv og med gulddobber i ørene aapnet døren og bad frøkna værsgod sitte. Det var madam Steffensen, moren, og bak hende tittet en liten fyr, mindre end ham Ragna hadde i klassen.

De to smaa rummene var fattigslig møblert. [57] I stuen en seng, et bord, et par stoler, en kiste og en symaskin, og paa kjøkkenet nogen kjørler og et kokeapparat. I vinduskarmen stod der velstelte blomster og indfor stuedøren en blankslepen øks.

Var ikke Halfdan ordentlig paa skolen, siden frøkna trængte bli med ham hjem? spurte madam Steffensen stuss, og blikket lette bistert fra lærerinden til gutten.

Joda, Halfdan var en bra gut, forsikret Ragna blidt. Hun kom bare for at hilse og hjelpe madam Steffensen med at søke om fri mat for gutten, saafremt han skulde ha bruk for det.

Det trak i madam Steffensens mundviker, og øielokkene hugg tæt. Hun trængte altfor vel be om mat for ham, desværre.

Muligens kunde det træffes en ordning, saa gutten kunde faa spise alt imorgen, trøstet Ragna. Overlæreren sa han skulde gjøre sit besste, og med hensyn til de bøkerne, Halfdan manglet, var det greiest at moren gik paa kontoret til overlæreren og snakket fra.

Madam Steffensen gjorde rapt en sving fra vinduet til sengen og tilbake igjen. Hun gik ikke og bad om det, bet hun i. Det var til unyttes det hele hun strævde med.

[58] Og ansigtet var blekt og snurpet av kummer, da hun sa det.

Det er noget som gjør Dem svært ondt, mumlet Ragna undselig. Men fortalte De mig om det, kunde vi kanske finde utvei.

Konen satte sig træt. De to smaagutterne taslet til kjøkkenbænken og snopte litt i kjørlerne og gik saa ut.

Madam Steffensen kremtet... Det var ikke det, de ikke aatte mat, som var det værste, vilde hun si frøkna, endda de ikke hadde annammet brødbeten, siden Halfdan dagen før igaar fik et brød av madam Syvertsen i melkeforretningen over gaten, for han gikk erende for hende. Nei, det var han Asbjørn, sønnen, som reiste paa landet for at se om faren. Paa hitturen hadde han kvartet en sykkel og var blitt knepen og sat fast av politiet. Imorgen skulde der være forhør paa krypen, og ingen var der til at tale hans sak. Far hans, vilde hun si frøkna, hattret den gutten som han hattret alle de andre barnene sine og vilde dem ikke godt. Men han Asbjørn var ingen daarlig gutt. Det var i tankeløisa han hadde forgrepet sig paa cyklen og ikke for at kjue den, stakkars krypen han var. Og nu blev han sagtens dømt til Risebro eller til [59] Bastø som en anden forbryder, og fik juling og vanstel og blev utskjæmt for hele livet.

Hun snakket fort, og taarerne silret langs næsen, mens hun snakket; saa tok hun et krøllet brevark op av skjørtelommen og glattet det over knæet. Det var brev fra han Asbjørn, forklarte hun. Frøkna kunde gjerne læse det.

«Mor, du maa komme og hjelpe mig. Jeg sitter for en sykkel dom sier jeg har støli her om da'n. Men jeg vilde bare ta'n tillaans, og nu skal det være forhør om tisdan den 12te. Du maa komme.» Stod der –

Smaagutterne kom taslende ind igjen og stillet sig bortved ovnen og glodde med store, sløve, lyseblaa øine paa moren og paa frøkna.

«De maa reise og hjelpe Asbjørn,» raadet Ragna resolut.

Reise! Aatte hun bare penger til billet, trængte ingen be hende.

Ragna blev rød, fandt frem en femkrone i pungen og flidde hende.

«Det er for mye,» sa madam Steffensen. Det hun brukte var akkurat en krone og seksti øre til tur og retur.

[60] Hun kunde ta resten til mat, mente Ragna.

«Det er formye, frøken!» Madam Steffensen satte sig fortænkt og støttet albuen mot sengegavlen. «Gaa ut, gutter, jeg vil tala ved frøkna.»

De gikk. Den mindste først og sist Halfdan, som kikket tilbake i døren.

«Jeg grubliserer til vettet forgaar mig. Manden min han drekker og er fant og stjæler og farer med andre kvindfolk. Jeg har tat ressolution paa'n og reist med

gutongane mine hit ind til byen, hvor jeg er født og opvokset, for at faa være i fred. Baana skal ikke ta etter han, skjønner De – – Men nu har Asbjørn stjaalet, og det er saa fært, at jeg mest kan dø av sorg. Hvorfor skal det være vanskeligere for mig end for alle andre mennesker? Kan De forklare mig det, frøken.»

Blikket hang stivt, stirrende ved den blankslepne øks. – «Inat,» mumlet hun, men tidde braat og strøk sig med flate haanden over panden.

«Inat?» spurte Ragna lavt.

«Ja inat, frøken, hadde jeg en stor fristelse til at gjøre det av med baanungerne mine, saa døm ikke skulde vokse op til [61] unyttet, liksom far sin. Men dette skjønner Dere Døm ikke paa. Dere er ikke vant ved slikt liv, Dere.»

«Jeg skjønner, Dere har det stridt,» sa Ragna, og tungen kjendtes ru og tør i munden. «Men nu skal De kjøpe kjøt og poteter og koke suppe til Dem selv og barnene. Spis Dere god og mæt og sov, ellers rækker De ikke at hjelpe Asbjørn imorgen.»

Og saa hadde Ragna bedt farvel og gaat. Men indi hende grov det næsten som en synd, at hun ikke hadde gjort nok. Hun hadde hat syv kroner og femti i pungen. – Arme konen, for et liv i sorg og strid.

Det gik i døren; det var professoren. Han stimet langbent op paa katetret, la papirerne sine tilrette, heldte vand i glasset og kikket under brillerne.

Der var ingen flere kommet, kvak det i hende. Tænkte han virkelig læse for hende og den fyren. – Saa sandelig!

Hun rettet sig glad og rød – og inderlig skamfuld paa deres vegne som ikke hadde møtt.

Glemte var madam Steffensens elendighet og det svidende agg i bringen. Fra andre enden av bænken murret unggutten i [62] halv søvne. Han hadde lagt hodet i haanden og sat og gapte med sid underlæbe. Hun maatte smile, da hun saa det, men glemte ham ogsaa.

Professorens røst brøt stilheten. Dæmpet, fuld av velklang var den, og ulik stemmerne nordpaa. Og klokken paa væggen tikket, og timen skred, og hun var helt vemodig, da han bukket og steg ned av katetret, og forelæsningen var forbi.

Ungguttet vaaknet og gjespet. Hun sanket sine ting sammen, tok kaapen paa og gik ut i stormen og styggeveiret. Ikke et ord hadde hun notert, hun hadde glemt det med. Men jamen hadde han ikke holdt forelæsning for hende alene – du storeste verden!

[10]

[63] Det blev julaften.

Rød og stor hang solen i den stille disige luft, det drysset med blanke snefnug, og busk og træ stod med hvitt rim fra rot til top. Men rundt byen lyste aaserne i solglans og granskogen bar stænk av hvitt.

I Fredly var der tomt og ødt. Damerne var reist, nogen hjem, nogen paa besøk til slegt og kjendte. Bare Ragna og Margit og Helga Roland fra Finmarken var tilbake, og de vanket sturne og faamælt og turde ikke nævne hjemmet. Ikke kom der brever, ikke en eneste liten pakke til én av dem. De var som død og utslettet av jorden.

De klaget sig for bestyrerinden, hun hørte medlidende paa dem og trøstet dem med, det endnu ikke var forsent at vente. Posten var utilregnelig under jul, sa hun, saa de fik være taalmodige og ikke gi sig over.

De spurte pikerne, om ikke de hadde tat mot brev eller kort. De ristet paa [64] hodet og svinset travlere end værst og glemte svare dem paa spørsmålet.

Og de tre blev gaaende der rastløse og sture.

Over middag drog de til byen. Gled med folkestrømmen gate op, gate ned, sat paa konditori og tvang sig til at le og snakke, gik ut og skiltes fra hverandre og sturet ensom og saar mellem alle de mangfoldige som stimet avsted med pakker og juletrær. Og de kom tilbake til Fredly veke av hjemve, de ikke turde gi sig hen til.

Om kvælden var der juletræ for dem i spisestuen, og under træet fandt Ragna kasse fra far og julegave fra tante Kari, som var reist paa sanatorium. Og der var pakke til Margit og brever og kort til dem alle tre og en liten ting til hver av dem fra bestyrerinden, som ikke visste det gode, hun ikke undte dem efter narreriet.

De vilde ha selskap i Hvittenland, ordentlig, fint selskap paa lefser og spekekjøtt og rul og hjemmebakket sirupsbrød og gammelost. Der var nok at ta av i Ragnas kasse, endda de hadde tært trut. Margit la til bakkelse og goro, det hadde hun faat hjemmefra; og Helga Roland kjendte to søstre nordfra, [65] som læste til artium; de bodde paa hybel og hadde ikke en sjæl de kunde bli bedt til i julen.

Fra morgen av holdt de paa med at gjøre istand til selskapet. Blomster og lys blev kjøpt, og staker laante de hos bestyrerinden. For der skulde være lys paa kommoden, lys paa hylden, lys paa bordet, mange, mange tændte lys, akkurat som naar der var juleselskap hjemme. Siden fjølget de sig selv. Margit satte haaret op som den kvælden Ragna var bedt ut med Henrik Berger, og heftet tøjroser ved ørene og paa det sorte silkeliv. Ragna hadde klar, hvit bluse og lyst skjørt; men Helga Roland eiet en blaa muselins kjole med haandmalte border, den tok hun paa, og saa sat de pyntet bidde fremmedfolket sit.

Præcis klokken syv kom de. Frøken Rikarda Falk, frøken Kristofa Falk forestilte Helga Roland. De mange lys stod og brændte i laante staker av sølvplet og glas og messing. Indimellem lysene var der blomster: røde og hvite tulipaner og midt paa bordet en dusk med reseda i grøn fajancekrukke.

De nykomne stod med foldede hænder og stirret ind i lysene og smilte glad; men da [66] Helga brændte røkelse paa ovnsplaten, for det gjorde altid mormor i Finmarken, naar der var selskap, snudde Kristofa sig bort, forat ingen skulde se hun graat.

Saa gik de tilbords; piken bar om te, og Margit var værtinde. Ordene faldt sparsomt under maaltidet, for spekelaaret var prydet med kruset papir og røde silkebaand rundt skanken, og kjøtrullen duftet av krydder, og lefserne var hvite og sprøde og nysmurt. De tygget længe og trut og nød godsmaken, og hver mundfuld bar minder om hjem og jul.

Efterpaa slukket de lysene og satte sig paa gulvet i ovnsskjæret. Nu skulde det være skumring med eventyr og spøkelseshistorier som hjemme. Helga Roland rev fem papirremser, den ene kortere end den anden. «Den længste begynder og siden gaar det nedover efter tur,» forklarte hun geskjæftig og gjemte remserne i haanden.

Rikarda trak først: «Det blev ikke mig, min er kort,» lo hun skingert. «Ikke jeg heller,» ropte søsteren og viste frem sin remse. «Saa blir det mig,» sa Helga Roland, hun sat igjen med den længste, da alle de andre hadde trukket.

«Jeg har ikke noget eventyr,» sa hun, og glattet ut kjoleskjørtet saa nyperoseborden [67] blev synlig; «men det er virkelig sandt, det jeg fortæller.

Far var doktor og kom bort paa sjøen en nat han blev hentet til en syk. Mor sat igjen med fire smaabarn, jeg var den ældste og lillebror Erik, den yngste, var ikke fylt seks maaneder endnu. Hun sørget svært over far; det var saameget hun skulde ha raadført sig med ham om, syntes hun, og hun graat og tagg om at faa se og tale med ham en eneste gang om ikke mere.

Baade morfar og mormor, som bodde væg i væg med doktorbygningen, sa hun skulde la være at uroe den døde, men mor drev paa. Saa var det to uker før jul, far blev¹² i oktober, at mor kvilte skumring paa hjørnestuen, og vognen med lillebror Erik stod foran sofaen.

Vi barn var ute og lekte stavmand rundt vedskjulet; det var barfrost og maaneskin, husker jeg, og flarer av svært nordlys tversover himlen, vi hadde endda sprunget rundt med et hvitt laken for at tirre nordlyset og faa det til at blafre.

Idet mor kjendte søvnen stryke øielokket, begynder lillegut Erik at pistre; hun rugget litt med vognen og døset videre. Men med ett sætter lillegut i at storskrike, og mor [68] fór op. I maanestripen ved fotenden av vognen stod far, i de samme klærne han hadde paa da han kom bort. Han stod og saa paa lillegut og var mild og fornøiet i ansigtet.

Men mor blev dødsens ræd, rev lillegut op av vognen og sprang til mormor.

Siden synte far sig ikke, og mor angret saa længe hun levet, paa at hun ikke hadde hat mod til at snakke til ham.»

Margit la en vedkubbe paa varmen. «Det er min tur, men jeg kan bare en vise, som mama synger, og jeg synger den ikke godt; men vil dere høre den saa – –»

Det vilde de gjerne.

Hun foldet hænderne over knæet og stirret ind i ilden mens hun sang:

Prinsessen løste i solen sit haar,
sit gyldne haar.
Og træerne blomstret, i luften var vaar,
i luften vaar.
Hun lo og danset og jublet og sang

ved morgen, ved kvæld og al dagen lang.
– Men verden er fuld udav kvide –

Der red sig en ridder til kongens gaard,
til kongens gaard.

Han fæstet den jomfru saa ung av aar,
saa ung av aar.

[69] Den ridder var herjet av livets ve,
han kunde ei graate end mindre le.
– Men verden er fuld udav kvide –

O ridder, o ridder, o gi mig ly,
o gi mig ly!
hun tryglet ved kvæld og hver morgen ny,
hver morgen ny.

Ved arnens ild kan jeg ikke bli varm,
men mere saa fryser jeg i din arm.
– Men verden er fuld udav kvide –

Han svøpte med silke, svøpte med maar,
svøpte med maar,
og flettet med perler det gyldne haar,
det gyldne haar.

Men smilet det visnet og glæden svandt,
og aldrig nei aldrig sin sang hun fandt.
– Men verden er fuld udav kvide –

Ildskjæret fra den tørre kubbe flakket over klyngen ved ovnen og spredte gyldne lysflaker mot den røde væg bak dem, og i flakerne sat lodne, lubne skygger i fortrolig krul.

Helga Roland maalte remserne, det var Ragnas tur. Ragna trak en stol hen til sig og støttet albuen mot den, hun vilde fortælle eventyret om:

Det røde guldbergslottet i nordvesthavet.

Der var engang en mand og en kone [70] som fæstet sig plads paa en øde strand langt unda folk.

Der de satte stuebygningen var tuft efter husvære, og ikke før var de flyttet ind, saa hadde de en godbonde paa loftet sit. Men han var snild og medgjørilig og voldte ingen fortræd, og de kom godt utav det med hverandre.

Ovenom stranden var et høit fjeld, med et stort hul midt i et stupbrat flaag. Indimellem remjet det styggelig fra hullet; men det var ugjørilig for uflygendes at klyve dit op og faa greie paa, hvem laaten kom fra.

Utenfor stranden var brede fjorden, og bortenfor den en flat øy, men bortenfor den var himlen og havet, og der gik solen ned.

De aatte et eneste barn, og det var en liten jente, de kaldte for Karianna, og saa hadde de fem gjeter og tre sauer; men ingen ku. Bugangen i fjeldet var for brat til det.

Men gjeter og sau var av godt krøtturslag, saa folkene saknet ikke melketaaren, hverken for sig eller godbonden. Og Karianna var den som bar silesup op til ham paa loftet og satte den ved siden av ovnsrøret. Hun fik ogsaa gaa med stomp, hvergang de holdt ovnsbakster, og moren brukte putte en nystekt fleskebete i stompen hans, før [71] hun satte den i oven; men aldrig krinte hun kors og krøne paa den stompen, som hun gjorde paa den de selv aat.

Sjølveste godbonden hadde Karianna aldrig set, bare hørt fra stuen at han kom taslende frem efter maten sin, naar hun var gaat, og hørt snorken av ham naar han sov.

Saa var det en vaar der vødde slik en ustyrtelig mængde med sei paa fjorden. Springer og nise sanket sig til, og maasen svév tæt som sne rundt baatene. Manden og konen laa roen nat og dag, og Karianna agtet efter pottethagen og fiskehjellen, for gjeterne var slemme til at ræke ned fra græslien, naar de skjønte voksenfolket var fraværende.

En kvæld krøtturene var i fjøs og Karianna sat paa haugen søndenfor stuen og saa paa baat og hval, kom der en formægtig drake fykende tversover fjorden og smatt ind hullet i fjeldet. Det laat styggelig med jammer og graat, da han fór ind, og baanungen blev saa skræmt, at hun løp op loftstrappen og ropte paa godbonden.

Han møtte hende paa svalen; han hadde graa vadmelskofte og toplue og skjegkrins rundt haken. Karianna fór like i armene paa ham og bad ham frelse hende for draken.

«Aa bry deg ikkje om den karen du; ^[72] men bli med meg til nabomanden min,» sa godbonden, og gav hende en brunsukkerklump at tørke graaten med.

Dermed saa tok han hende med sig borti haugen, hun brukte spelle sig paa, og banket med knoken mot en flat sten der var. Straks aapnet der sig en dør, og de steg ind i en stor stue, og der sat der en ældgammel krok av en kall og skar sig fliser av et spekelaar med tollekniven og drak skjør til.

«Go' kvella, nabo mand!» hilste godbonden.

«Go' kvæld igjen,» sa kallen. «Er der slike fremmedfolk ute aa færdes. Du faar sætte deg fremaat og smake paa traktementet,» sa han, og skubbet skjørbollen og spekelaaret til ham. «Men ka e det for et lite kræk du har med deg? Eg^{u3} ser saa daarlig.»

Godbonden sa det var en liten jente som brukte gi ham mat, hun hadde set draken ikvæld og hadde kommet springende og bedt ham berge sig for utysket.

«Nei, det er den vesle føggelen som sitter paa stuetaket mit og speller sig med smaakrøtturan. Sæt dig paa fotskamlen min du,» sa han, «og vær ikkje ræd draken. Hit ind vaager han sig aldrig.» Og haugbonden fortalte, at i gammel, gammel tid, bodde der en søkrik ^[73] konge paa stranden. Men engang, som han var i krig, kom draken fra det røde guldbergslottet i nordvesthave og røvet sønnen og hekset slottet og alt og alle i det var indi fjeldet, saa bare ljoraapningen var synlig. Og da kongen vendte heimat fra krigen, fandt han ikke mere av det hans var end nakne strandstrimen. Han flakket videnom land og søkte sine, men fandt dem aldrig i levende live. – Og efterpaa nyttet det litet, han fik visdommen, for da saknet ham magten til at fri dem, mumlet gamlingen og klemte næven i bordet.

Tredje hvert aar kom draken og oversaa skatten i slottet, og da skrek de forgjorte, for han brukte more sig med at pine og plage dem, den stunden han var der.

«Er der ingen som kan dræpe draken og frelse kongssønnen?» spurte Karianna og var paa graaten.

Der maatte levende folk til det arbeide, svarte begge kallene og gnog spekekjøtt og drak skjør og pratet sig imellem.

Men Karianna sat paa fotskamlen og tænkte paa prinsen i guldbergslottet til godbonden varslet, det var tid at rusle hjem og lægge sig.

[74] Hver kvæld, naar sol gik i hav, og skyer dyppet brem i dens guldrøde glans, sat Karianna og stirret mot nordvesthavet efter slottet. Indimellem trodde hun skimte det bak de glødende skyer, og da sa hun det til godbonden. Han blev blidere og blidere for hver gang og bad hende endelig glo godt efter, om prinsen var tilskue.

...Men solen ség lavere som aaret led, og en dag stirret Karianna faafængt mot den øde himmel. Solen var der ikke, og glansen om guldbergslottet var sluknet.

*

Vinteren gik. Vaaren gik og sommeren var alt langt leden, da Karianna en kvæld øverst fra græslien saa det røde guldbergslottet i nordvesthavet aldeles tydelig nær. Ovenom havet svam det, og bak det var himlen som en klar, grønblank skaal. Rundt slottet løget mur av gloende ild, og paa ene taarnet stod prinsen kvit i ansigtet og vinket til hende.

Karianna vinket igjen, først med haanden, siden med hodetørklæ sit, forat han sikkert skulde se, hun svarte ham. Men i det samme blafret varmen og flammene, saa prinsen skjultes, og da den atter bleknet, [75] var det bare tomme himmelen, fattigslig blaa, og havet nedenunder.

Hun løp hjem og berettet tildragelsen, og godbonden tok hende med til grannemanden i haugen. Han aat just kvældsgrøten sin, da de kom; men da han fik høre hvad tidend de bar, la han skeen væk og tørket melken av skjegget sit med haandbaken.

«Vil du bli med os og frelse prinsen, siden du er den som har set ham?» spurte han og saa kvast paa jenten.

Bare enkvan vilde si kolsen hun skulde bære sig ad, var hun rede, forsikret Karianna.

Kallen ruslet borttil kraaskapet efter et aeldgammelt ildstaal og flidde hende.

«Pas godt paa det, og naar du kjem til slottet, skal du hive det over draken, saa sprekker han, og veien til prinsen er fri.»

«Men kolsen skal eg komme meg til slottet?» spurte jenten og gjemte staalet paa barmen.

«Eg skal sjøl segle deg dit, før nu haster det,» sa gamlingen og lette frem sjøhyre til sig og godbonden.

Da de kom ut av haugen, laa det fineste skib, nogen kunde se for sine syndige øine, inde ved land. Det hadde silkeseil og vimpel [76] og gulforgylt mastetop.

Gamlingerne ruslet i forveien; men Karianna smatt indom mor sin og sa fra, at hun maatte dra ivei og frelse prinsen nu paa timen.

Moren bad hende ikke bli længe borte, slog kors for baansungen sin og gav hende en stomp og en gjetost med til veimat. Og Karianna sprang efter de andre to, og godbonden hjalp hende ombord.

Haugbonden tok roret og godbonden passet seilet, og ivei bar det fortere end fuglen fløi og vinden blaaste.

Besst de seilte, kom de til en aapen avgrund. Den var braadyp og tør for vand. Slottet laa langt, langt borte paa andre siden, og prinsen stod i taarngluggen, men han var endda kvitere i andletet end før, og hænderne holdt han korslagt over bringen.

«Her er min magt ute og ikkje veit eg korkje raad eller utvei, saa gjerne som eg vil,» sa haugbonden og tørket sveden av skallen sin.

«La meg faa prøv,» sa godbonden. Og dermed saa ¹⁴ gav han sig til aa jeike og mane frem alt det i havet fandtes av fisk og kryp. – Baade det fyslige og ufyslige mante han, og kom gjorde de, saa nær som draugen. [77] Men han var ikke til at rikke, alt det godbonden balte og tviet.

«Han kan gjær net som han vil, skarven, vi kan nøi' os uten,» sa han og spurte dem som frem var møtt, om nogen av dem vilde ta paa sig at fragte jenten sikkert frem til guldbergslottet i nordvesthavet.

«Det faar bli meg det,» sa kveiten og valdt sig op paa siden av skibet.

Karianna emnet sætte sig paa ryggen dens hun, men kveiten sa:

«Stuss nu litevætte, baan, eg maa gjømme deg bedre end som saa, naar stordraugen er imot os.»

Hun hekset Karianna om til et litet bubberullskjæl og skjulte hende i ene hultanden sin, og alle de andre, av fisk og av kryp, svor og forpinte sig paa at værge hende, saa langt deres magt rakk.

Besst det var bøkste stordraugen op av sjøen; han var overgrodd med tang og stridt faks, og øinene gnistret grøn i hausen hans.

«Havet skal brenne
der du maa renne,
og svi deg til køl,
det sei eg sjøl,»

skrek han og slog efter kveiten med en diger tarelegg.

[78] «Tvi være deg dit utyske! Ikkje har du meg og ikkje tar du meg, eg veit vei jupar end du kan komme,» lo kveiten og føk tilbunds som en utskutt pil.

Draugen efter.

Det fyslige og ufyslige av fisk og av havsens kryp sank, avgrunden fylldtes med gloende varme, og havet bevret og skalv, saa kallene hadde sin store nød med at frelse skibet og sig selv.

*

Dypt, dypt nede paa havbunden, der sol ikke lyste og maane ikke rakk, var en trang kløft i et tanggrodd berg. Attenom kløften var der en stor, nydelig hule med en utallighet av rum indover. Nogensteds var veggene av sølv, nogensteds var de av rav; men taket i hulen var tæt i tæt med perler, og de gjorde det lyst som dagen derinde.

Kveiten kilte sig ind kløften, og fisk og havsens kryp sanket sig utenfor til vakt. Den skapte Karianna om til en havfrue og bad hende være i ro i hulen, mens den selv smatt utenfor til kamp.

Om litt kom draugen sættende. Stordraugen førte an, og de andre fulgte hak i [79] hæl. De brukte skipsplanker og digre tarelegger til handhøvl, og var fælsig at se paa.

Men var de mand komman, var kveiten mand møtan; den laa færdig med sin hær. De var tomrepa alle sammen og aatte bare kroppen at forlate sig paa; og nogen fræste og nogen hugg – somme sprutet edder og somme dængte med sporen. Midt i gjørmen laa blækspruten og hegtet draug for draug med de lange fangarmene sine; men hval og hvalros og kobbe og havhest og alle de som trængte puste i luft, bøkste til og fra, der det mest gjordes nødvendig, og brukte stormagten.

Tre jamndøger varte slaget; men da rømte stordraugen og de av herket hans, som aarket følge. Kveiten hadde faat sporen kløvd paa en skipsplanke. Den kunde ikke

sætte efter ham, derfor skicket den hjem hæren sin og satte blækspruten til vakt utenfor hulen.

Nu fik Karianna det brændende travelt med at rense kveitesaaret for flis og spikerrust. Hun vasket og hun smurte med tangsalve og tullet fille om saaret, som mor for hende brukte gjøre, naar nogen hadde skamferet sig. Likevel gik der mange dage før kveiten aarket varle tversover [80] hulen, endsige dra paa langfart til guldbergslottet.

Men Karianna bar prinsen i tanke og var levende ræd, de skulde komme forsent.

Besst det var en dag, tok det paa at dryppe gloende ild fra taket i hulen. Kveiten valt kvitsiden op, nappet Karianna og rakk akkurat gjemme hende i hultanden, og rømme ind en av gangene, før alt boblet i kok bak dem.

Den fosset ivei, saa grønaalen stod; men hvor den kom, stængte varmen, og fra taket gliste draugen og skratlo over vaanden, den hadde skaffet fienden sin.

Kveiten tversnudde, pilte tilbunds og dunket snuten mot sanden.

«Hjælp mig nu du som nedenfor bor,» ropte den, og straks aapnet der sig vei tversgjennem havsbunden og en formægtig stor sjøorm stak hodet frem og sa at veien var fri, og gik selv fore.

Kveiten fulgte ormen; men draugen kvinskrek i sinne, for den saknet magten til ondt, der kveiten og Karianna nu færdedes.

*

Under havsbunden var der mark og skog og grønt græs og blomster og sol og himmel [81] og vand, næsten som oppe paa jorden. Midt uti en sjø stod et hvitt marmorslot, og rundt slottet vokste en kobberskog; der bodde ormekongen. Han gik dem imøtes, bad fremmedfolket være velkommen og fulgte kveiten til høgsæte.

«Syn mig nu hende du gjemmer i tanden din,»

«Det skal du faa,» sa kveiten og hekset Karianna frem som hun gik og stod hjemme i stuen hos mor sin.

«Ser du saan ut du!» sa ormekongen, og platerne i panseret hans straalte som de klareste ædelstener og veirhaarene rundt snuten vibret og skalv.

Men Karianna hilste det peneste hun hadde lært, og syntes aldrig hun hadde set noget grommere, og prinsen gled hende av tanken.

Ormekongen la snuten paa akslen hendes.

«Vil du bli her og være dronningen min, skal alt du her ser være dit.»

Da sanset hun sig og sa fort: «Eg skal til det røde guldbergslottet i nordvesthavet og frelse prinsen og maa forte mig ivei paa flyvende flekken»; og Karianna kjendte indpaa barmen, om hun hadde ildstaalet.

[82] «Maa du det, saa maa du det; og hjemmegiftet dit skal du faa av mig,» sa ormekongen.

Dermed saa klædte han Karianna i en kjole fagrere end himlens klareste blaane, og kjolen var oversaadd med blanke stjerner, og lærsko fik hun av guldfiskskind, og haaret hendes flettet han med perler. Resten av medgiften skulde han komme med selv, naar den tid var inde, at den trængtes.

«Men stedes du nogengang i stor nød,» sa han, «skal du rope paa mig, og du skal slippe gjøre det i maafaa.»

Saa bad de farvel og takket for sig og ormekongen blev med. Karianna sat paa ryggen av kveiten og ormen gled jevnside med hende. De svam gjennem sølvskog, der var fugl, men den sang ikke. De svam gjennem guldsog, der var blomster, men de duftet ikke. De svam under nordvesthavet, og da de dukket op, var de ved det røde guldbergslottet, og der brændte et vældig baal rundt hele slottet.

Det var i middagskvilen de kom, og draken sov indenfor ildmuren.

Kveiten sa: «Ta nu ildstaalet i næven din og gaa tversgjennem varmen og kast det over draken. Og vær for alting ikkje ræd.»

[83] Og Karianna la ivei. Men aldrig hadde hun set noget saa vakkert og saa frygtelig før, og var det ikke for det, at prinsen ventet hende, hadde hun snudd paa flekken og bedt kveiten ta sig med hjem til forældrene. Bent ind i eldsløgen gik hun; men varmen bøiet unda der hun traadte, saa ikke en traad blev svidd.

I krins om slottet laa draken. Den snorket saa jorden skalv. Hun lurte sig borttil, bad i gudsnavn og hivde staalet, og den sprak i tusen beter og føk tilveirs som en vældig gloregn, og veien var fri.

Karianna gikk ind i slottet. Der var sal i sal indover belagt med guld; men ikke levendes at øine. I storsalen sat prinsen stiv og kvit som det kviteste laken, og svarte ikke ordet, da hun bad gudsfred i huset og sa hvem hun var.

Hun rusket i ham, men han rørte ikke paa sig. «Aa Gud trøste og bere meg, er eg kommen forsent til at frelse deg,» graat Karianna og hev sig næsegrus i fanget hans og ønsket hun var død, hun med, siden hun ikke magtet hjelpe ham, hun var blit saa inderlig gla i.

Men saa mindtes hun det ormen hadde lovt hende.

[84] «Orm, orm, kom og hjelp!» ropte hun saa det ljomet i salene.

«Vil du mig nokke?» sa den tæt ved og strøk snuten mot armen hendes.

«Aa kjære vakre, vene dig orm, gjør prinsen levende!» tagg hun.

«Det skal jeg, bare ikke graat,» sa den og flidde hende et bittelitet blodrødt blad, og sa hun skulde lægge det paa tungen til prinsen.

Hun saa gjorde. Og prinsen levnet op med en eneste gang; men ormen gled væk.

Prinsen blev sjælelad ved at høre alt det jenten hadde gjort for ham. De vandret rundt i slottet, og han syntte hende al herligheten der var, og spurte om hun vilde være dronningen hans. Og det vilde Karianna mer end gjerne; men først maatte hun hjemom og si fra, at hun var i live.

Paa trammen møtte de begge kallene. De kom trampende paa digre sjøstøvler for at spørre om der var nogen der i huset som trængte skyss, saa laa skuten seilfærdig, saa meget de visste det. Og Karianna og prinsen blev med.

Men da de nærmet sig stranden, kunde Karianna slettes ikke kjende stedet igjen. Farsslottet til prinsen stod der stuen hadde [85] staat, og der vrिमlet av folk og alslags kjøredoninger; og var det ikke for det, at hun saa faren og moren sin nede ved støen færdig til at ta mot hende og kjendte gjeterne og sauerne i græslien, vilde hun ha paastaat, de hadde tat feil landkjending.

De turte bryllup baade længe og vel. Og ormekongen og kveiten var med til brullypet; men det vil jeg si, at rikere hjemmegifte end det Karianna fik, skulde du aldrig ha set.

Men haugbonden kjendte sig tufs og ussel efter alt det uvante staaket, han hadde hat at staa i, og bad farvel og tak for sig, da brurstecken var spist, og godbonden ruslet med ham for at kvile middagsluren sin i fred, siden der var blit saan uro i huset.

Karianna og prinsen fulgte dem bortaat haugen og lofte at komme med brurgrøt og pons tredje dagen, og kallene gik ind til sig selv jebben og blid over det de hadde faat være med at utrette.

*

Kubben var utbrændt og glørne slukt, da eventyret var tilende. De tændte lysene og smakte paa fattigmandsbakkelsen og goroen, og der blev ikke fortalt mere den kvæld.

[11]

[86] Liten og rund med sjalet svøpt stramt om kroppen og filthatten et gran paa snur trasket madam Steffensen hjemover i ruskeveiret. Men paraplyen var efterglemt i tjenesten frøken Størk hadde skaffet hende hos Kari Lund, og vaate snefiller smeltet paa hattebremmen og silret efter næseryggen og langsmed øret, hvor gulddobbene dingle og slang.

Hun skjøt gjenvei over kirkegaarden. Her og der skimtet hun et litet grantræ, et kornbaand eller et vaatt barneflag i vintereftermiddagens graa skumring, som sneslasket gjorde dobbelt sur og kold. Indved stammen av de bladløse trær sat tæt med spurv og kvinkret og pistret, naar flere kom til. Men høit over graver og trær lyste taarnuret paa kirken likt et gloende øie i den tunge, vaate luft.

Alt over fem! Saa det hadde drat ut for hende idag. Mangt lagdes til og øket [87] arbeidet, og ikke vilde hun te sig tvær og uføielig, især idag hun hadde bedt om forskud for hele næste maaned.

Haanden knuget om pungen i skjørtelommen. Der var ti kroner, akkurat det nøieste hun kunde greie sig med til klær for gutungen. For nu maatte hun friste at faa tinget ham i tjeneste paa landet, før det blev forsent.

Arme gutungen, det var fjerde døgnet idag siden faren jaget ham paa gaten mot svarte vinternatten og svor ikke at ville se ham for øinene. Han satte endda øksen for indre siden av døren til skræmsel for hende, eller til gud ved hvad. Han var troende til alt, slik han hatret ungerne sine og mest Asbjørn krypen, som var stridsint og aldrig blev ham tillags. Var det at fordre baan skulde syne respekt for far sin, naar de støt ikke hørte andet end leiels og vondord den stunden de opholdt sig indendørs. Og værre end værst var det blit, siden han hadde været paa arbeidsanstalten for resolutionen hun hadde tat paa ham. Sat han ikke og gren og reknet matbiten i munden paa dem.

Karsten, ældste gutten, slap ut av elendigheten ved at ta hyre i forfjor. Vorherre [88] visste besst hvor han nu færdedes, for sparsomt naadde brev hende. I det fra Baltimore, hun fik i høst, skrev han at han fór med skonnert, men nævnte ikke

broren med et ord; endda han sikkert hadde lovt at sende billet og hjelpe Asbjørn efter straks evnen rakk.

Han hadde ligget i kulkjælderens, Asbjørn, de to siste nætterne. Tvær og ikke til at hente ord av var han blit og næsten ikke til at formaa tulle sig ind i de sengklætraserne hun lurte ned til ham. Bare han ikke slog sig til slusken paa løkka. Han gik paa betingelse, krypen, fra det han forsaa sig paa cykkelen. Og det var det faren spekulerede i – farshjertet var ikke bedre i ham – og saa fik han saa inderlig god ramm paa hende. Kunde liksom faa lønne for aarene hun hadde slitt og døiet hugg og slag og skjend og det som meget værre var.

For barnene hadde hun fundet sig i det. For kummerlig støtte til tak over hodet og føden til dem, ja.

Men hjemmet ribbet han trut for de faa eiendelene hun holdt haand over; pantsatte og sløste væk paa tøiterne sine den vesle tarveligheten som var.

[89] Klage! Skilles! Hun gik til presten engang hun ikke aarket mere. *Han* bød hende gaa hjem og øve kristelig taalmodighet.

Kirkegaardsgrinden klemtes i med et smeld saa uvorrent, at folk vendte sig. Det sved i hende av forsmædelsen bare tanken streifet mindet.

Foran hende laa Løkken med høie murgaarder indimellem mængden av lave hus, hvis snirklete trapper og svalganger saavidt kunde skimtes i lygteskjæret opad de bakkete gater. I søkkene var haveflekker levnet, og gamle, efterglemte trær strakte sprikende grener over hustakene.

Fra barn av hadde hun bodd og vanket her – kunde visst ikke rive sig løs, om det engang blev noget av gutterne i Amerika, og de vilde ha hende over.

Hun dreiet ind i en av de trange gater. I flok og enkeltvis kom mændene fra arbeide og ruslet smaapratende hjemover. Unger yrte fra portrummene, labbet i rendesten og gate og kunde ikke stagge iveren efter at vinde frem til far eller bror. Der blev de mindste løftet høit paa arm og kavet med lubne smaa hænder i skjeggete ansigter. Men de større hegtet sig fast som [90] det traf, og skridtet karslig, mens sneslasket randt over de snakkelystne fjæs.

Skutrygget med næverne dypt i bukselommerne stod Halvdan ved hjørnet til smuget og speidet efter moren. Alt i ett kjendte han under busserullen efter amerikabrevet postbudet hadde levert ham ved totiden. Det var brev fra han Karsten, og ingen uten mamma skulde aapne det. Pappa hadde gravet og snust og spurt om postbudet; men ikke skulde han faa brevet i sine klør, om han slog ham kvik ihjel. Kanske var der penger og billet i det. Det var digert at ta paa.

Ungerne i gata hadde drevet med at erte og kyle sneball, fordi han stod skiltvakt her. Men det skulde de ha betalt paa timen han blev fri brevet. Nu rumsterte de inde i gaarden hjemme og drev med at terge han Asbjørn. De hadde tæften av han var i kølkjældereren. Huf de onga, de var fæle. Men han skulde ta dem – lure sig paa dem og golve til blodet flaut. Saa kunde de rotte sig sammen og dænge ham fordærvet bakefter – gjerne det.

Der kom mamma! Han sprang hende imøte med brevet i næven. Hun fattet om [91] det med valne fingre og la det indpaa barmen.

«Har far din set det?» spurte hun barskt, men stemmen skalv.

Han hadde ikke, sa Halvdan og lo. «Trur du der er billet?»

Visste ikke. Hadde han husket varme erterne til broren, som hun bad ham.

«Nei.» Han dukket hodet for at verne sig mot lusing; men rettet sig igjen.

«Jeg tørte ikke være inde, han pappa kunde tat brevet, skjønner du,» sa han kjækt.

De stanset ved en lygtestolpe, og madam Steffensen rev op konvolutten og gløttet. Halvdan tøiet sig efter. Der var penger og billet, men her gik det ikke an at læse for nedbøren, og hun skyndte sig i ly av porten. Der saa hun endda til nød at stave sig gjennom brevarket.

Gutterne inde i gaarden hadde begyndt paa snefæstning. De lempet og rettet for at ballerne skulde høve, kløp av og dyttet til og ænset ikke mødrene, som fra kjøkkenvinduerne mindet om lekserne. Saa optat var de, at de hadde glemst Asbjørn, til en liten svedt lyslugget en sa:

«Han Olav hos vors sa, at hadde det vært faren hanses, som atte hadde jaga'n [92] paa gata og ikke vilde slept'n ind, saa skulde'n ha sli hue neri magan paa'n.»

«Aa!» lød det tvilende fra gutteflokket.

Ordene gav gjenlyd i portrummet, og madam Steffensen bet tænderne ihop og less som hørte hun ikke, men det skalv om den trætte, traurige mund.

«Men hadde jeg vært han Asbjørn,» gnelret en ilter stemme, «skulde jeg ha sparka døra op og spasert bent ind.»

«Du da, tosken!» lo en anden. «Broren tel han Asbjørn tælte mig atte faren hanses hadde øksa bak døra for at hogge'n dau paa flekken hvissom han vaaga sig tel.»

Halvdan skuttret sig og saa skyldtung paa moren. Hun glodde langt ut med sluknet blik og lot ikke til at sanse det ringeste.

«Mor, er du sjuk?» Han rørte ved hende og la kindet ind til det vaate sjalet.

Der knirket i en dør øverst oppe ved svalgangstrappen og et svartsmusket ubarbert mandshode paa mager, senet hals strakte sig lyttende over rækverket; men smatt tilbake i mørket igjen.

En smaa jente skrek fra det nederste av trappen, der hun stod og tittet mellom tremmerne og lydte efter gutternes prat:

«Mor mi sa, hun vilde klage til bestyreren [93] paa Steffensen, saa han blei utkasta. Det var en skam aa ha slikt boende blandt or'ntlige folk.»

Et blink av vild angst skar gjennom madam Steffensen, og hun krøllet brevet sammen.

«Gaa op til madam Arnesen, og spør om jeg kan faa han Asbjørn op til hende.»

*

I kulbingen inderst ved væggen var lunt, og der hadde Asbjørn ringet sig under filleteppet med hodet nedmot knærne og lot som han sov, da moren famlet sig dit i mørket og sagte nævnte ham ved navn.

Det evindelige gnaalet hendes, knurret det i ham. Han vilde ha fred, vilde han. Ute var det ungerne, oppe faren og her hende som pinte og plaget. Dræpe sig vilde han, hive sig i Akerselven eller sætte tilskogs denne natten og fryse ihjel, saa var de kvit ham.

«Asbjørn!» hun kaldte sterkere. «Svarer du ikke, gut? Jeg har billet til dig fra broren din. Og vi skal se til at skikke dig avsted litt snart.»

Han veltet sig indi teppet.

«Bli med til madam Arnesen. Jeg har [94] faat penger, og det staar bra til med bror din,» snakket hun hastig.

Teppet føk unda, og han krabbet frem over løse, skramlete fjæler hen til moren, han skimtet utydelig i lyset fra døraapningen.

«Vet han far det?» spurte han ut, og øinene lyste grønblank i mørket.

«Nei,» ham krysset hun ikke. Vilde han ikke være folk, gik hun til politiet. «Men du skal bli med op paa timen.»

«Han slær mig ihjel, la mig være!» tagg han.

Nogen løftet en tændt lampe i døraapningen, og lyset skar mørket. Gutten glippet med øinene og snudde ryggen til lyset; men moren braavendte sig mot døren.

Der stod madam Arnesen bred og myndig og bak hende hele gutteflokket.

«Ta Asbjørn op til mig, De madam Steffensen! Arnesen er gaat aa tale ressong med manden Deres, skal jeg si Dere. Og gjør han Dere eller gutungen noget, skal han faa med politiet at bestille, det kan Dere bite Dem i næsa paa.»

Madam Steffensen saa paa sønnen, som han stod der lyssky og skulte frossen og [95] fillet og gusten i ansigtet av sult og græmmelse.

«Kom nu baan, det kan bli menneske av dig ogsaa,» sa hun mildt og drog ham med sig.

[12]

[96] Kari Lund gik over Gravlunden paa vei til skolen. Under den venstre arm bar hun en sort skindvæske, og muffen hang i snor om halsen. Hun trippet febrilsk med smaa vare skridt i bakken for ikke at gli paa haalken, men straks hun naadde flaten, blev hun tryk og ruslet rolig under alleens rimhvite trær, og foran og efter og forbi hende hastet barn som voksen til dagens sugende kav.

Kari Lund saa paa dem fra siden; mon de ænste gravenes tause rækker eller alleens tempelstille fred.

Det var længe siden hun hadde gaat til skolen nogen morgen – ikke siden i oktober da løvet faldt og til idag, de skrev enogtredivte januar; men sandelig vilde hun ta sig til at gaa oftere, for baade var sporvognen trækfuld og kvalm, og det blev dyrt i længden.

Aa nei, hvor velsignet vakkert her var!

[97] Hvor hun vendte øiet stod hvert sprikende straa, hvert visnet efterglemt blad, smaabuske og frossen blomst, som frisk vintergrøn krans og gnistret rimets sølvmor mot den rødmende dag, og de store trær var drysset med skinnende hvitt. Var det ikke som om Vorherre selv hadde sat og lekt sig med at stase op det som var visnet og dødt, at ogsaa dét et kort nu skulde faa lov til at straale i skjønhet og pragt. Den gode, gode Gud. Alt skapt bar han i minde.

Hun bøiet ind i en av sidegangene og nynet neppe børilig:

Om levende blev hvert træ i skov
og var saa hvert blad en tunge;
de kunde dog ei Guds naades lov
med værdelig røst udsjunge.
Thi evig nu skinner livsens lys
for gamle og saa for unge.

Aa ja, sukket hun. Kunde vi bare villig bringe Herren den ære og tak og pris som ham tilkom; men vi var vanartede skud i hans urtegaard, og bodsprædikantens mørke salme passet bedre, slik menneskene tedde sig.

Jesus græder, verden ler,
vanvid sjunger mellem grave;
[98] mørkets børn ei dybet ser,
døden danser med sin slave;
sjælen sig i lænker glæder.
Verden ler, men Jesus græder,

Kari Lund var næsten naadd til utgangen, og ikke et menneske var at se længer; sandelig fik hun forte sig, skulde hun komme tidsnok til skolen. – Hun gled og faldt og støtte ryggen mot kanten av en gravsten, reiste sig med stort besvær og stod drivende svedt og sjanglet indtil et træ, da opsynsmanden kom forbi og fik hende bragt hjem.

*

Der kom telefonbud til skolen, om at tanten hadde faldt og skadet ryggen, og Ragna skyndte sig til hende straks hun blev fri.

Madam Steffensen lukket op for hende. Doktoren hadde været der, kviskret hun dystert, og frøken Lund skulde holde sengen indtil videre. Men da frøkenen jamret sig og trodde hun skulde dø, trøstet han hende med, at bare hun laa stille og var ved godt mot, vilde alt gaa godt. Han kom igjen imorgen engang, sa han. Og madam Steffensen hadde været paa apoteket med recepten og hentet medicin og git hende, [99] og nu sov hun vist, for det var blit saa stilt inde paa værelset.

«Men frøken Størk,» kviskret hun ivrig og gik tæt hen til Ragna. «Ikke la Dem merke med, at jeg har sagt det; men ikke tror jeg, at hun staar op mere, for baade igaar og førre dagen hørte jeg tydelig det gik paa stuen, endda jeg var aldeles alene i leiligheten, og inat drømte jeg, jeg tala ved Agnete, den vesle jentungen min, som er vandra, og det betyr lik.»

Ragna holdt paa at henge væk yttertøiet. Hun trodde selv paa drømme og varsler, men vilde ikke være ved det akkurat nu. «Hys da, madam Steffensen, ikke snak slik,» sa hun strengt og aapnet forsigtig døren til soveværelset og listet sig ind.

I sengen mellem de hvite lakener laa tante Kari og døste. Ansigtet var litet og tyndt, og panden snurpet sig i smerte. Ragna stiltret paa taa for ikke at vække hende, men tante Kari rakte haanden frem og sa blidt:

«Det er godt du kommer, jeg har ventet saa paa dig.»

Ragna tok den fremstrakte haand mellem begge sine. «Stakkars tante, hvordan er det [100] med dig?» sa hun ømt og strøk og kjælte haanden.

Den dag blev det bestemt, at Ragna skulde flytte fra Fredly og bo hos tante Kari. Margit hjalp hende med at pakke og lovte se til hende, men tok adskillelsen let, for nu skulde der komme en ung dame, som hadde tre kjække brødre i byen, og bo paa Hvittenland i Ragnas sted.

[13]

[101] Fru Bertelsen glattet det falmede bordteppe og gnigget glasset blankt paa kabinetsbillederne av barnene over i Amerika. Det var Arvid Arnold, ældste sønnen, som reiste straks han blev konfirmert og nu sat grust i det med kone og farm og tre søte smaa, og det var Amanda Teodora Katinka, opkaldt efter mosteren i Dakota, som hun ganske sikkert kom til at arve, efter som der stod i brevene, og saa var det Magdalene Karoline Alette, som reiste i august.

Aa jo, de fór sikkert de andre to med, naar de fik alderen, og hendes lod blev at være igjen alene – – Papen var strid, han, og usams med barnene, saa han reiste aldrig, om de bad ham – –

Nei, kom ikke frøkenen!

Fru Bertelsen gik til vinduet og speidet bortefer gaten, snudde blomsterne i karmen med pensiden frem, rettet litt paa gyngestolens antimakassar, blaaste støvet av gipsfigurerne [102] paa kommoden og fortet sig tilbake til kjøkkenet og flækket den hjemmelagede ansjos til smørbrødene og stillet kaffekjelen færdig til kok.

Hun hadde saamen budsendt vikarfrøkenen idag, hadde hun. Lovise talte saa pent om hende og savnet ikke gamle frøkenen, som visst var blit sær og lei med alderen og overmaade nøie med lekser og denslags, saa barnene trivdes ikke ved hende. Det sa virkelig flere i gaten end hun og lille Lovise.

Et udmerket dygtig menneske var frøken Lund og gudfrygtig og ordentlig i enhver henseende. Fru Bertelsen hadde selv hat hende til lærerinde et aar, og mellem Amanda Teodora, ældste datteren, og frøkenen var det saa kjærlig at det var forunderlig. De vekslet til og med brever den dag idag, de to. Og bestandig formante Amanda Teodora i de brevene, hun skrev hjem, Lovise til at være snild og lydig og gjøre alt det frøken Lund bad hende.

Men Lovise trivdes ikke hos frøken Lund og likte vikarfrøkenen meget, meget bedre. Hun var ung og spøgefuld og svært mild mot barnene og lekte med dem og

kjælte med dem. Og det evige maset og grinnet ^[103] med lekser og gjensitting var de fri for – Hos hende trivdes ongene – ja det var sandt – og var ikke til at holde borte fra skolen en dag eller to om hjemmet hadde det nødvendig.

Hun var ikke dum, hun der vikaren, frøken Størk, som hun het, det forstod nok fru Bertelsen igaar. Reinert, den yngste, hadde tungt for at begripe og strævede saa uhyre med at lære bokstaverne. Og nu var frøkenen hans ogsaa blit syk og vække, og hende Størk læste i den klassen ogsaa, og fru Bertelsen gjorde sig erend paa skolen og talte med hende om gutten.

Reinert var sørgelig ustø i lydene og manglet sans for regning, sa frøkenen, og i det maatte hun som mor gi hende opriktig medhold. For bad hun ham gaa og kjøpe gryn, til eksempel for ti øre, og han fik med femogtyve øre, saa eiet han ikke vet til at faa ret igjen, enten kjøpte han for hele femogtyveøringen, eller saa kom han igjen med pengene og erindret ikke hvad slag han var sendt at kjøpe – Ikke fattet fru Bertelsen Vorherres mening med at kalde til sig tvillingbroren Olaves, som var ypperlig begavet paa forstanden, og la Reinert leve op, imens som han hadde ^[104] valget, og begge drengene laa i skarlagen og difterit paa Ullevaal.

Hun sa det til vikarfrøkenen igaar; men da blev hun alvorlig nidkjær og sa, fru Bertelsen skulde takke Gud for gutten. Han hadde en pen, velskapt krop, Reinert, sa hun, og vettet, det kunde gro paa ham med aarene, sa hun.

Men de ordene hadde hun grublet over i hele nat, og nu skjønte hun, at sønnen, han var skjænket hende til en prøvelse i bøn og tro, desformedelst at han ikke var færdigskapt av Guds haand, som de øvrige av hendes barn, men trængte forsynes med væsentlige ting efterpaa.

Hun tænkte tale om det i venneringen før opbyggelsen fredag, og be dem hjelpe sig med at faa Herren til at fullføre sit verk. Men kunde hun faa lokket frøkenen til at be med sig hjemme her idag, monnet det kanske bedre, eftersom hun jo besst paa en prik kjendte mankementet.

Bevars, bevars, ringte det?

Frøkenen skulde være hjertelig velkommen og maatte se til at faa sitte ned og hvile sig efter spaseringen. Og fru Bertelsen gav gyngestolen et blidt litet skubb med foten for at gjøre den behagelig.

^[105] Tak hun skulde ikke sitte, mumlet Ragna Størk, men satte sig likevel, for gyngestolen mindet om den, de hadde hjemme i stuen hos far; middagsmaten

ventet paa hende, og hun hadde læst dobbelt, forklarte hun.

«Jeg skal ta ind kaffe og smørbrød med fersk ansjos,» skyndte fru Bertelsen sig at faa sagt; men Ragna svarte tvert nei. Var det noget fru Bertelsen ønsket at tale med hende om?

Det blinket lumsk i fru Bertelsens slørete øine, og kindernes grove, gule hud fik flarer av rødt. Denne utidige braaheten til frøkenen holdt paa at ødelægge hele tilstelningen for hende. Harm svinset hun ut paa kjøkkenet og hyttet efter Reinert og Lovise, som fingret med smørbrødene paa fatet, kom ind igjen og satte sig midt mot lærerinden med hænderne over kors i fanget, og ansigtet blev stramt og dystert.

Det kulset i Ragna, og hun lette i hukommelsen om hun nylig hadde rusket efter Lovise eller Reinert, de fortjente det begge, og nu skulde døie morens fortrydelse som straf. Hun mindtes ikke noget, gad ikke heller – De gik i et for hende alle disse ungerne – Disse fremmede ungerne, hun gjestet og aldrig blev nær. Og hændte det hun [106] fik beholde en klasse en uke eller mer, vaaget hun neppe slippe sig til med det sit var, for ikke at komme med forandringer og vække misnøie hos den som aatte klassen – Som nu tante Karis smaapiker, som hun hadde hat siden tante faldt paa skoleveien og forslog ryggen, dem var hun nærmest ræd – Ikke kunde hun gjøre for at ungerne hang efter hende og gav hende blomster og kaker og gjorde sig til for hende. Og hun merket saare vel at tante Kari helst ønsket slippe høre om foræringerne. Aa Gud, aa Gud saa træt hun var. Skulde hun aldrig opleve at faa klasse selv mere!

Det¹⁵ var det frøken Størk sa igaar om lille Reinert. Ikke hadde fru Bertelsen trodd der kunde findes saapas merkelige ord i en lærerindes mund; og nu vilde hun rigtig faa frøkenen til at hjelpe sig med at be Gud lade forstanden vokse fort frem paa barnet, saa han slap at sitte igjen i første klasse. Der hadde ingen av hendes barn sittet igjen, og hun vilde svært gjerne spares for skammen, baade hun og barnene over i Amerika.

Be! Ragna kvak vaaken og skvat unda. Hun bad hver dag under andagten for barnene, sa hun værdig; men kunde gjerne be [107] særskilt for Reinert, om moren følte nogen trøst ved det, la hun trevent til.

«Men sammen med mig i fælles bøn!» tagg fru Bertelsen. Det monnet bedre.

Gud var ikke bunden til tid og sted. Hun kunde be for gutten, naar hun la sig i kvæld, og moren kunde ogsaa be da, vek Ragna unda, hun følte den anden hegte tak i sig.

«Naar kvældet frøkenen?» forhørte fru Bertelsen.

Det blev vist saan ved titiden, det.

«Det blir sent og slemst for os at møtes da. Kunde vi ikke heller gjøre det straks, her vi sitter,» smilte hun mykt.

«Her!»

«Ja netop her ved dette bord som frøkenen nu sitter ved, kan vi knæle ned og bede Herren tænde Reinerts forstand.» Fru Bertelsen glattet haaret fra tindingerne, himlet og skottet rapt paa hende.

Det maatte ikke ske, det maatte ikke ske, grøsset det i Ragna. Ikke magtet hun ærlig og redelig bøie knæ og be om det der, og at gjøre det paa lissom, var at drive gjøn med Vorherre – det vilde hun ikke. Hun fik prøve stagge kjærringen.

«Naar du ber, skal du gaa ind i dit lønkammer [108] og be til din far som er i løndom. Og din far som ser i løndom skal betale dig aabenbar,» præket hun stivt og stirret den anden ret ind i synet.

Fru Bertelsen bruste sig trind og kampvaaken. Frøkenerne var nogen hovmodige herk alle tilhope. Men trodde hun der, at fru Bertelsen ikke kjendte skriftens ord, tok hun minsandten feil. Hun la hænderne foldet paa bordteppet og messet: «Der staar atter skrevet: Hvadsomhelst I blir enige at be om i mit navn, skal gives eder. Og nu *vil* jeg frøkenen skal be med mig. Det er vel ikke mig alene som har interesse av den bøn, saasom frøkenen virker i skolens tjeneste.»

Ragna vred sig og bleknet. Var hun gal, konen?

«Be De, knæl eller staa, som De vil, jeg skal sitte stille og høre paa, om det kan være Dem til nogen trøst.»

Fru Bertelsen blev inderlig sorgfuld i mundvikerne. «Nei, De skal knæle med mig. Bøie knæ for Gud sammen med en betyngt moder for at bede for hendes barn, det kan De vel være bekjendt ved, naar De er lærerinde,» krævde hun myndig. «Men først skal [109] vi ha os kaffe og smørbrød med ansjos,» glap hun smygende fra svaret.

«Nei tak,» Ragna lettet sig i sætet.

«Naa, som De vil. Saa begynder vi straks. Lovise titt efter kjelen,» ropte fru Bertelsen og trev «Sjælens harpetoner» fra bordet, aapnet paa slump og pistret skjærende falskt.

«Fly som en fugl til din klippe
du som er træt av al synd.»

Men graaten kvalte sangen, og hun slængte boken, drog ut nederste kommodeskuffen, fik fat i en mandsskjorte og snøt sig i den, ség iknæ og hugg tak i lærerindens kjoleskjørt og halte hende til sig.

Ragna lystret motvillig og gjemte skamfull ansigtet i hænderne. «Vorherre tilgi mig komedien,» mumlet hun, «men jeg maa føie hende, ellers tror hun lærerinderne er uten guds frygt.»

Snufset stilnet, døren til kjøkkenet skrek paa hængslerne, og Ragna ante barnene bak sig.

Da talte fru Bertelsen og holdt opgjør: Uhygge og sorg og allehaande ondt hadde været hendes livslod – før hun blev gift og efter hun blev gift, plagerne fulgte hende. – Manden drak og skydde huset, omendskjønt [110] hun allikevel hadde bragt ham en pen medgift ind i egteskapet. Og barnene de reiste til Amerika straks de var konfirmert og vilde ikke bli hjemme hos sin sorgfulde, betrængte moder. Lovise var stridig og fuld av trods. Og Reinert. «Ja Herre Gud, denne lærerinde som her ligger og beder sammen med mig, sier jeg skal takke dig for hans velskapt krop – men du har glemt at utruste ham med forstandens lys. Jeg har trodd, det var en formørkelsens og en sløvhetens aand som regjerte Reinert, og jeg har tugtet ham haardelig og visste ikke, Gud, at det var dig som drygde med at fullføre dit skaberverk, paa det at min tro skulde prøves ligervis som guld lutres i ilden. Men la ham snart faa det du har eslet ham, at han kan slippe at sitte igjen.

Og saa ber jeg dig for denne frøken. Herre Gud, det er ikke greit at være frøken. Hun skal være forældrene tillags, hun skal være barnene tillags, hun skal være overlæreren tillags, og hun skal være dig tillags, kjære Gud, det er ikke greit at være frøken – »

Ragna merket hvor ord løste ord, sætning løste sætning, saa det blev til gnislende, [111] klagende, truende, tiggende bønnenremser. Og da fru Bertelsen sluttet med at be

for hende, laa hun der og ynket konen og maatte smile midt i leielsen.

Og for at sone tverheten sin var det hun føiet fru Bertelsen og drak kaffe og spiste av den hjemmelagede ansjos. Men det skulde hun ikke ha gjort. Den kom igjen med kvalme og opkastelse, saa hun mest frygtet politiet skulde ta hende for fuld og arrestere hende, inden hun naadde hjem.

[14]

[112] Ragna Størk klappet tante Kari til godnat, dyttet dunteppet godt om hende, slukket lampen og sprang i seng.

Hun var ansat, hun var ansat, dét suste fra trærne, om dét kvitret smaaspurv, dét surlet under bremmen av smeltende sne.

Tidlig idagmorges hadde hun tat ind avisen og sammen med tanten læst over fortegnelsen av de sist ansatte og fundet sit navn. Rigtignok hadde hun søkt tre aar i træk, og attester og eksamensvidnesbyrd var upaaklagelig. Men likevel – Gud var god, som hadde hjulpet hende at tækkes de fremmede mennesker.

Paa skolen hadde de gratulert hende, baade overlæreren og lærerinderne og nogen av lærerne. Og hun var blit varm om hjertet og pludselig syntes hun hadde hjemme blandt dem og holdt av dem, baade dem hun hadde hat vondt for at fordra synet [113] av, og dem hun beundret og intet heller attraadde end at bli lik.

Overlæreren, han hadde føiet til lykønskningen at han gjerne saa hende knyttet til sin skole. Hun hadde nær grætt, da han sa det. Han var tante Karis overlærer, og han var den av alle, alle overlærere Ragna helst vilde være hos; men det turde hun ikke si.

Aa, som hun skulde ta fat! Her var saa forfærdelig meget som ventet paa én, og kravet øket efter hvert som mødrene toges fra hjemmet under arbeidet for livets ophold, og barnene maatte gaa overlatt til sig selv med alle sine drømme og funderinger, det herefter maatte bli skolens sak at hegne om.

«Ta hver evne i mig i din tjeneste, Gud, og lær mig at gi mig selv hen som barnets tjener,» bad hun, og foldet uvilkaarlig hænderne.

... Skolen, den burde være lys og skjøn og fuld av fryd, et sted hvor barnene kunde utvikles hvert i sit slags, hadde Ragna hørt en av overlærerne si, engang hun kokende sint kom trækkende ind paa kontoret med en gut, hun ikke raadde med.

Han sa det halvt i spøk, halvt i alvor. [114] Men hun blev ikke ordene kvit. De meldte sig under arbeidet, meldte sig naar hun gik ledig og stundet efter nyt vikariat, for under jaget fra skole til skole blev det ikke netop det lyse og skjønne som først stak i øinene.

Utvikles hvert i sit slags.

Hun hadde set førsteklasinger sitte sammenhuket og stræve sig saarøiet og dødsenstræt paa kunstig snirklete, næsten forrykte forskrifter, som skulde prøves og paa den vis tilsnikes adgang til folkeskolen. Hun hadde set større barn læse sig sløve paa sammenhaspede, indholdsløse lærebøker, ikke sytten av hundre magtet lære utenad.

Utvikles hvert i sit slags.

Fandtes der monstro andet end jag og kav og forandringer inden skolen slik den nu var ordnet? Saa klækte den overlærer ut ett, saa kom utenforstaaende med noget andet, og eksperimenteres skulde der med personale og med barn, endda der jo burde fares varlig frem og ikke unødig sløses med kræfter og tid.

Og der var læseplanen for smaaklasserne, som veltet alt arbeidet over paa lærerinden, og fordret at ungerne skulde stappes som pølser med salmevers, katekismusramser, bibelhistorie, [115] geografi, historie og hvad det nu var alt sammen. De maatte ikke selv anstrænge sig med at læse lekser og lære dem utenad, skulde helst ikke eie bøkene, bare sitte der pent og opmerksom og ta imot stapningen, saa blev det lærerindens sak at holde dem vaakne og faa dem til at efterplapre det de hadde hørt. Ingen tænkte paa at lærerinden sprængte sig under strævet med at faa pensummet terpet ind, eller at barnenes evne til selvarbeide blev forkrøblet, kanskje ødelagt for resten av skoleaarene. – For var det nogengang barnene var vaaken og hippen efter selv at faa slippe til, saa var det sandelig i de tre første skoleaar. Hvad gagnet læsefærdigheten dem, naar de ikke fik bruke den til at gaa paa opdagelse i lærebøkene sine. Skolebiblioteket var ikke for smaaklasserne, det lærerinden hadde at fortælle og læse strak ikke til. Saa kastet de mest evnerike sig over kinematografen og hvad de ellers fandt av let tilgjengelig stof, stillet barnefantasiens hunger efter aktivitet og nyt paa glorete Nick Carterhefter og anden ansvarsløs literatur, slukte forbryderhistorier, fraadset i morderiske billeder til leken blev forbrydelse og forbrydelsen lek.

[116] Aldrig aarket hun glemme en lørdag i en tredje gutteklasse. De skulde ha en time eventyr; men hun mindtes ikke noget i farten.

En klok, lyshaaret fyr famlet indi pulten og kom taslende frem med tyve Nick Carterhefter og la dem paa katetret, om frøkenen vilde læse i dem, det var saan moro saa.

Hun bladete litt i hefterne, spurte hvor han hadde dem fra.

Han hadde kjøpt dem alle tyve, sa han stolt. – Der var flere av gutterne i klassen som brukte kjøpe, for der var saanne kjække billeder av folk som red og som skjøt og som morda, snakket klassen i kor.

En liten gut strakte armen op, han var blek og slankvoksen, med klare, lyseblaa øine.

«Frøken, jeg har noget at si!»

«Værsgod!»

«Mora min, hun sier det, at vors blir svart indvortes av at læse i døm blarne, og jeg faar ikke lov. Og en kone i gata hos vors har en gut som har slie sig sammens med nogen andre gutter. De er et helt kompani, som har klompa sig sammen paa toldbrygga og røver for moro; men det blir alvor, skjønner du. Og poltie har knepet [117] døm, og mora til den gutten hjem i gata hos vors, hun gret saa fært.»

En svartlugget gjensitter sprat op.

«Frøken, paa den skolen jeg kom fra, var der nogen gutter som rotta sig sammens og stælte. De smørte grønsaape paa entreruta, for saa høres ikke smellen, og trøkka a ind og tok op døra. Det gjorde han røveren i Nick Carter, og han stælte saa mye saa, og det gjorde døm gutane og. Jeg fik en gaffel tor sølv, og dem andre gutane paa løkka fik dem ossaa; men saa slengte vi det væk.»

Stakkars, deilige smaabarn, samfundet ikke tok vare paa, men freidig væk utsatte for smitte og tilintetgjørelse fra menneskerovdyr, som spekulerte i barnets eventyrtrang.

Men meget, meget kunde været anderledes, om skolen fra første stund barnet lærte læse, var møtt frem med lærebøker, rikt illustrert og avfattet efter barnets behov, og fordret dem lært. Selvsagt blev det ikke enhvers sak at lage de bøkerne, og der maatte øves streng kontrol, saa de ikke skreves i en stil, hvor bare læsningen var nok til at forraae og fordumme. For saapas skjønnte hun nu, at det ufærdig tænkte

blev [118] ufærdig og knudret sagt, men aatte likefuldt magt til at leve videre i sin vanskaphet og kværve syn og sans hos dem som optok det i sig.

Og utover landet, tok man mere vare paa barnet der? Hun visste om bygder hvor landsmaalet var blit undervisningssprog, og hvor barnene gik ut av skolen uten at kunne læse riksmaalet, forstod det simpelthen ikke, fordi læreren gjorde det vanskelig for dem baade ved knotet uttale og ved at hattre og skamskjende det, som det «framande danske» maalføre barnene helst skulde sky.

Men var landsmaalet antat som undervisningssprog i by eller bygd, saa pligtet de voksne sørge for at barnene, naar de gik ut av skolen, kunde læse sit riksmal ved siden av. – Pligtet det, forat ikke helhedsindtrykket av fædreland skulde gaa tapt for den opvoksende slegt og ungdommen gjærdes inde i avkroker og bygdelag. Forældrene og lærerne, de kunde riksmaalet, og aviser og bøker var tilgjængelige for dem. Men bøkerne og aviserne – hele et lands samlede eie av literatur, det var vinduer ut mot verden og lyset ingen, ingen hadde ret til at frarane den opvoksende slegt. – Aa, om slikt var overgaaet hende, hvor [119] fattig og ribbet vilde hun nu ha staat her idag!

At nogen far, at nogen mor, at nogen lærer som selv hadde kjendt kundskapstørsten brænde i sig, kunde være med paa at stænge vinduerne og tvinge ungdommen, som mest trængte lyset og utsynet, til at nøies med de faa lysgluggerne landsmaalsliteraturen endnu var.

Blinde ungdommen av pur fanatisme! Som om ikke landsmaalet, hvis det bar paa livets trivsel og kraft, vilde seire, naar tidens fylde kom, uten at det trængte forgripe sig paa de værgeløse til fremme for sin vekst.

– – – Vekst – trivsel – utvikling – liv – tilintetgjørelse! Læsningen av Drummond holdt vist paa at gjøre hende skrullet. Hun kom jo aldrig ut og fik høre forelæsninger mere, eller fik godt av anden adspredelse, for tante trængte hende alle de timer hun kunde avse fra skolen. Stakkars tante, det blev vist et langt læger, endda doktoren trøstet og sa de skulde haape det bedste.

... Lærergjeringen *var* stor, *var* ansvarsfuld, kanskje det allerstørste et syndig menneske kunde gi sig av med; og de som ofret sig for den med liv og med sjæl, som tante Kari, og mange, mange flere med hende, de [120] blev som helgener her paa jorden. Men – men – – hun maatte tænke paa Drummond igjen, fandtes der monstro den gjerning til, som mere forraaet og forsimplet, end netop lærergjeringen, naar den toges i egennyttens og fanatismens tjeneste? Var det

Guds hevn og naturens hevn for forgripelse paa liv som vilde vokse og utfoldes hvert i sit slags, som rammet og skapte disse golde vrængbilleder av mennesker.

Nei fyda! Hvordan var det tankerne svév. Hun skulde sandelig holde op med at læse i den boken, ellers blev hun skrullet.

Men naar kom den som aatte myndighet til at træ frem og tale barnets sak, saa alle maatte høre og villig være med paa at skaffe ly og fred for det som skulde spire og vokse! Være med til at gi barnene det bedste av kundskap, det bedste av gudsfrygt, det bedste i kunst.

Hun skulde selv faa slippe til under rummeligere kaar med alle sine evner og al sin vilje til at gjøre det godt for barnet. – Tænk om det var hende som blev den utkaarede. – Staa paa talerstol under Guds tindrende blaa himmel og tale barnets sak for tusener og atter tusener. Se dem ^[121] aandløs lyttende, grepet til taarer, følge hvert av hendes ord.

Tante Kari lettet sig paa albuen og stirret bekymret over mot niecens seng.

«Er du syk, Ragna? Du taler jo ganske høit.»

[15]

[122] Snevand silret over fortaug og fosset i rendesten, spurv kvitret og linerle trippet og vippet. Det var høit til himlen med de drivende vaarskyer, og træerne i parken hadde faat rødlig skjær i bark og svingende kvist.

... Skoleklokken hadde alt ringt, og eftermiddagsklasserne var ordnet til indmarsj, men likevel myldret det av smaabarn, gutter og piker, som idag for første gang skulde være hos frøkenen paa egen haand i virkelig skole. Det igaar gjaldt ikke for rigtig, da var mor eller nogen av de større søskend med ind i klasseværelset.

Der var dem som hadde følge idag ogsaa; men det blev bare til skolegaarden; siden saa –

Men spurt sig for hadde nybegynderne hos alle som kunde tænkes vite noget, og hos andre med, hvordan de frøkener var som skulde ha smaa. Om de var sinna, kunde de [123] eventyr, var de fælt streng? Var det av døm snille, det var moro at være hos, eller av døm fæle som hogg og beit. – Og nogen var blit trøstet, og nogen skræmt. Tryg kjendte ingen sig; men indskrevet var de, og møte maatte de.

Lik høner som sanker kyllingflokken, stod lærerinderne, nærige og vare med store, hvite lister i hænderne og kaldte, kaklet og sanket hver til sin flok, stillet parvis, talte over, kaldte igjen øm i mælet efter dem som manglet, og aatte ikke sans og syn for andet end ungerne.

Overlæreren hastet rundt og tok nysæden i øiesyn, tilsynslærerinden og vaktmesteren strævet og kavet med at retlede; nu og da skrek en barnestemme i nød: «Jeg finder ikke frøkna mi!» Og skriket jamret ut i saar graat, til krypen blev hentet, trøstet, klappet og kjælt og puttet paa plads i rækkerne, som øket og øket.

De smaa møtte søndagspyntet. Gutterne med hvite kraver og flot knyttet slips, jenterne med kruset haar og nydelige sløifer baade for og bak, og deres rækker lyste mangefarvet i vaarsolen.

Henne fra porten til gaten tittet arbeidsfolk ind. Der stod ogsaa en og anden [124] besstemor og mødre, som hadde fulgt. De saa paa opstillingen og prøvde gi

barnene et opmuntrende nik til avsked. Men de smaa stod stramme, uten smil og less karslige, endda hjerterne dunket haardt, og næverne knuket svedt om blomsterdusken, de mest forsynlige hadde med som offer.

Først da opstillingen var over, og frøkenen gik med dem, mens mor og de kjendte blev igjen, sendte de et langt angstfyldt blik mot utgangen. Saa tok de endnu engang sky maal av hende de var git ivold, før de selv overgav sig paa naade og unaade.

Men besstemor og mor, og de andre derute, stirret efter barneflokket som den svandt op trapperne – mindtes sine egne skoledage av lyst og av leit og ruslet fattiglig hjemover med bøn og gode ønsker for barnet fremmede herefterdags skulde ha lod og del i.

*

Ragna maatte gaa fra tante Karis piker og fra tante Karis overlærer og ta en begynderklasse gutter, ved en skole hun var ukjent.

Pikerne sørget hun litet over; men det gjorde næsten vondt at forlate overlæreren, for det hadde været som fest og underlig [125] høitid at faa arbeide under ham. Og aldrig vilde hun nogensinde glemme de par gangene hun hadde faat sitte litt inde paa kontoret og snakke med ham, om det hun tænkte at utrette i livet, uten at det faldt hende ind at blues ved at skrifte sine hellige drømme.

I mange ting stemte han ikke med «Naturens Lov i Aandens Verden», og hun var ikke aldeles tryk for, at han ikke gjorde bitte litet granne nar av hende for hendes sværmeri for den boken. Men du alverden, saa klok han var, og mild og fuld av forstaaelse.

... Der var firti gutter i klassen hendes. Firti urolige smaa kropper at vænne til skolens tvang. *Hun* skulde være den første til at lægge kundskapens dyre skat i disse barn, og paa den grund hun la, skulde skolen siden bygge aar om aar opover. Endnu var barnene skvætne for hende; de lignet maasungerne hjemme paa holmen om vaaren, naar de laa fjærløs mellem stranter av vintergammelt straa og blunket med rædde, blanke øine. Men hun skulde ikke skræmme barneflokket sin, ikke straffe i ubehersket sinne, om de plaget, og hun blev træt. Nei hos hende skulde de ha ly og ro til at [126] befinde sig vel og bli gla i hende, og gjennom hende i arbeidet og i skolen.

Og fremfor alt – hun vilde lede dem til Gud; faa dem til at fatte at hvad sol og luft og regn og muld var for blomst og træ, var Gud for menneskesjælen – uten ham visnet den, med ham blev arbeidet en lek og livet vekst.

Og Ragna gik fra barn til barn, retledet og snakket gode ord, og visste ikke hvor timerne blev av.

Men efterpaa, naar barnene var gaat, slæpte hun sig utsuget og tom hjem til tante Kari.

[16]

[127] Et sagte vindpust buet gardinet foran det aapne vindu og fik bladene paa rosentræet til at bævre. En gut var kommet med det for litt siden, og madam Steffensen hadde stillet det paa bordet ved lænestolen, der Kari Lund sat gulblek og døs sig med benene paa en skammel.

Hun rørte lindt ved roserne, læste endnu engang de venlige ord paa kortet, slap det mat, lænet hodet tilbake mot stolryggen og presset læberne tætt sammen.

Vist var hun glad for de mindtes hende; men – men. Dagenes evige mismod kunde de ikke lette hende. De gik friske og kavet med arbeidet, og her sat hun paa fjerde maaneden og visnet. En fange bak ruten – en indestængt, som stirret mot vaaren og livet uten at faa være med og se hvor alt vokste og spratt.

Et ulykkelig indfald av hende hadde det været at gaa til skolen den morgen som hun [128] faldt paa haalken og skadet ryggen. Hun kunde ha tat spurvogn, burde ha gjort det. – Hvorfor skulde hun endelig spare paa tiøringen den morgen. Nu strøk kronerne glatvæk, baade gage og rentepenger – – Doktoren vilde ingenting si, men kanskje blev hun likevel krøpling, kanskje blev det slut før hun endnu hadde undt sig stunder til at leve.

Huf da, hvordan^{u6} var det hun sat og vimret idag! Hun hadde jo levet med. Søkt at gjøre fyldest for sig der hun^{u7} var sat. Hadde hun ikke været ivrig i tjenesten? Git skolen hvad skolens var, og ikke undt sig ro hverken ørk eller helg. Hele sig med krop og med sjæl hadde hun bragt uten knussel og avslag, vedstod hun harm, rettet sig og bøiet et par av roserne nærmere og suget duften i lange drag.

Hele sig?

Spørsmaalet hvisket vart, men tirret som lønlig anklage. Hun slap roserne og stirret med kampvaakne øine ut av vinduet mot toppen av kastanjen, som krummet bristefærdige bladknopper mot lyset.

Hadde hun ikke i tredve aar hængt i med arbeidet og næsten ikke forsømt en dag? Og hadde hun ikke evig og alltid i [129] alle de aarene baaret skolen og barnene i

tanke – lagt hver trevl av evner i arbeidet, slitt kursus etter kursus for at dygtiggjøre sig til gjerningen, sittet kvæld efter kvæld og ordnet og lagt tilrette for næste dag. Sjelden tillatt sig en teaterbillet for ikke at være uoplagt til arbeidet dagen efter, ikke anden adspredelse heller. Ja hun turde saamen si hele sig.

Hadde hendes kolleger, de som stadig fór med kvindesak og møter og sociale interesser, været mere nidkjære i arbeidet, holdt mere av hvert enkelt barn, villet inderligere skolens vel?

Hele sig? Ordene hadde faat islæt av dom.

Aa, gid hun blev det spørsmålet kvit! Hendes klasser hadde været stasklasser fremfor de fleste, det visste hun; stasklasser baade med hensyn til flinke og velopdragne barn. Forældre hadde takket, barnene git blomster og gaver, og overlæreren, som besst kjendte hendes stræv, hadde talt med varme om hendes pædagogiske indsigt og hjertelag for barnene. Om det saa var menighetens præster, som hun virket sammen med i søndagsskolen, hun hadde deres vidnesbyrd, at de satte pris paa hendes virke.

[130] Hele sig?

Opgit la hun ansigtet i armkroken og graat i stønnende ynk. Vilde ingen, ingen komme og se om hende og hjælpe hende av med de bitre tankerne som ubarmhjertig pirket og pinte.

Draapers sprø smeld mot ruten vakte hende av bedrøvelsen. Hun lettet sig og trak vinduet igjen, tullet lureteppet tættre om skuldrene, la nakkeputen tilrette og stirret paa de skraa regnstripers ilsomme jag.

Der var selskap ved regnet, det dulmet og gav fred. Arme synderen hun var, som sat her og besmykket sig, smilte hun skamfuld. Hun hyste jo en drøm. En længselsyk attraa efter aar uten slit. Dage hun turde bruke som hun selv fandt forgodt og fri for pligt og nag gladelig gi til andet end skolen. – Hun hadde forsømt saa mangt av sit eget. Der var engelsk og fransk, hun skulde ha ofret nogen timer for at friske paa det engang lærte, der var bøker hun trængte fordype sig i, og først og sisst var det musikken hun elsket og ikke hadde vaaget dyrke, fordi den røvet saa altformegen tid fra det hun var sat til at utrette – Fra gjerningen – – – Og – hvorfor negte? Der *var* stunder hun fornam skolen lik en [131] graadig bytting, hun fostret, og som aat og aat, og da ønsket hun intet heller end at hive det hele væsen

fra sig og være menneske, bare menneske i vist som i galt, før hun tørket og sluknet.

Hvem spurte efter hende, naar hun blev gammel og skral og egen og ru av aarenes slit og mest trængte lunheten og hyggen og nogen til at se sig vakker og god? Venner og kjendinger? Døden plukket dem en for en, eller livets glemsel morknet venskapet. Slegt, ungdom! De hadde nok i sit, og litet tilovers for dem som selv ikke hadde videre at yde gjengjæld med, men slet dagens ørk paa fattigslig pension.

Nei, nei, nei, stagget hun. Dette var synd og bespottelige tanker hun burde skamme sig ved. Hun hadde jo Ragna, og Ragna var kjærlig og snild, og sat hjemme hos hende al den tid hun hadde tilovers fra skolen. Men om der ikke hadde været nogen Ragna? Ja da saa – Men det hadde ikke været nødvendig for hende at sitte ensom og glemt, hadde hun dengang i ungdommen latt hjertet raade og tat ham hun holdt av.

Det var forældrene hun ikke vilde gjøre imot, siden de hadde bare hende igjen efter ulykken med Jabbe. Nu var de døde [132] og borte begge to og hadde det godt hos Gud.

Hun foldet hænderne, og øinene lukket sig træt.

... Høit paa rabben laa proprietærgaarden synbar fra al leden, hvitmalt og svær med de brede belter av vinduer rundt bygningen. To steds var der malt blindvinduer; men det syntes ikke uten en var nær ved, saa godt var de eftergjort.

Bak blindvinduene var mørkekammers, det ene over det andet, med gammeldagse, rare ting i kister og kroker, der var det ensomme fængsel for Jabbe, den selvraadige, viltre broren, og for hende med, naar hun hadde slaat sig særs vrang, dér huserte bussemand og skrømt og godbonde og alt det fæle, som i mørket lurte paa skyldtyngt barn. Men paa det øverste mørkekammerset gjemte mor det fineste syltetøiet, og halvtønden med vinkjæks hun hvert aar fik fra Bergen.

Kari Lund smilte ved mindet, som nu meldte sig.

De hadde øvd et fantestykke, hun og Jabbe, hvad det var hadde hun glemt, men dommen blev juling, to timers ensomt fængsel og tap av middagsmat. Mor skyssset Jabbe [133] paa det øverste mørkekammerset. Trompen sniglet han sig op trappen og holdt i bukselinningen med begge næver. Hun smeldte lemnen i for trappeaapningen og hyfset saa Kari ind paa nederste kammerset og stængte døren.

Stummende mørkt var det og fælt med skrømt, og litet visste Kari hvor hun skulde frelse sine arme ben, mindre sin syndige krop, om skrømtet tok efter hende. Klemte op mot væggen hukte hun sig liten i kroken og angret saart brøden, hun nys hadde frydet sig ved.

Skrapte det! Hys! Det laat, som naar klør skrapte mot gulv. «Naade, naade,» jamret hun, og knyttet hænderne saa neglene sved.

Det gnislet i loftsluken, bare akkurat saa hun merket knirken. Var det Jabbe? Hun holdt pusten, lydde med aapen mund, mens graaten størknet paa kindet.

«Kari,» kviskret han, «Kari, lur dig hit!»

I et sæt var hun oppe, entret trappen og kilte overkroppen ind den smale sprækken mellem luken og karmen.

«Hys, staa der du staar,» kommanderte broren, og fattet tak i skulderen hendes. «Jeg har kværket en syltetøikrukke og ete [134] mig stapmæt, du kan faa resten. Det er jordbær og fælt godt.»

Næven hendes famlet i mørket. Hvor var bærene?

Han løftet krukken forsigtig hen til kanten, der hun stod. Hun hugg tak, og han sat og hørte hende slikke og smatte. Stundimellem kylte han sin butte guttenæve nedi krukken samtidig med hendes og berget sig en klype av de stivsyltede bær.

Krukken blev tom. Jabbe bredde papiret over, drog sig flat efter gulvet og skubbet den under nederste hylde-trinnet bak noget skrammel, der stod. Kari hang i aapningen og saa brorens øine skinne som katteøine i mørket.

«Slik dig godt, og kjend om du har spildt paa forklæ,» formante han, og der var løier og skøi i mælet hans.

«Slik dig sjøl, du,» kniste hun, de skulde jo saapvaske sig før de gik ind og bad om forladelse.

Han grep om hodet hendes og bøiet sig nær. «Kjendes det paa pusten?» spurte han.

«Nei, kjend min.» Hun pustet kort.

Han kjendte ikke spor av jordbærlugt. Men det var besst hun gik nu, der kunde komme folk.

[135] Kari stiltret ned, og luken smaldt i.

Dørgende stilt hukte hun atter i kroken. Ret som det var strøk hun sig over bringen, slikket paa fingrene og strøk sig om munden for at være tryg for opdagelse. Og da timerne var forbi og fængslet blev oplatt, styrtet hun og broren til vaskevandsbollen og saapskurte fjæs, hænder og hals, og gav munden et ekstra skyl, før de rene og sagtmodige listet sig ind til forældrene og bad om forladelse.

Tilgrodd med rogn og bjørk og med bærbuskenes lange hækker naadde haven fra fremsiden av huset til det graa skalberg nede ved fjæren, der kjeld og ærfugl bygde reir. Paa torvsofaen i nederste havehjørnet under den svære rognen forvarte hun og Jabbe lekerne sine, og derfra kunde de se fuglen ligge paa egg. Og de talte dagene og frydet sig til at se ungerne krabbe av reiret og vralte efter moren utfor berget.

Langs ryggen av sofaen stod Jabbes skuter, og dukkestellet hendes laa i en krok.

Han var gløgg til at finde op skrøner og eventyr, Jabbe. De lekte at dukkerne var prinsesser og prinser, som blev røvet av trold, eller de løp ned til fjæren og lot skuterne gaa paa røvertogt og ta fanger, [136] likesom tyrken brukte gjøre i gamle dage. Mange, mange av dukkerne, som den snilde frøken Grætz, mors selskapsdame, pyntet, blev død og borte paa de turene. Mest sørget hun over Sofie Oskara, den blév en pinsedag, og var hjemmegjort med sandfyld i skrotten og træhode og var besstemor til alle de andre dukkerne. Jabbe kaldte den fru Dundrian, og sa den sakk av sinne, da hun graat for dukken. Den snilde Jabbe! Og saa klok paa det han brød sig om.

Han nærte ikke hug til boken, det var saa det, og like litet hjalp det at huslæreren klaget, far julte og mor gnaalte. Julingen og gnaalet bar han uten kny; men skydde lekserne som pest, og tilslut blev han bitter og vond av al leielsen. Saa blev han komfirmert, og de skicket ham paa handelsskolen i Bergen, siden han ikke kunde gaa den studerende vei. Og han rømte tilsjøs.

Far hadde forbudt at nævne Jabbes navn fra den stund han fik tidende om rømningen, og mor tidde og graat. Men den oktoberdag dødsbudet kom, og brevet fra konsulen laa der med fremmed stempel uten at far tok efter det, brøt mor det.

Kari sat i gyngestolen og bladde i en aargang av «Norsk Folkeblad», og frøken [137] Grætz sydde ved vinduet. Der var sol over blomsterne i karmen og over portrætkrinsen paa væggen, og bjørken utenfor vinduet hadde fældt løvet. Hun husket det, som var det skedd idag, og at der blev stilt i stuen, som naar en holder

pusten. Mor la nakken mot stolryggen, kridhvit i ansigtet og glippet med øinene, og brevet laa i fanget hendes.

Far slængte avisen og la armen om mors nakke. «Rebekka,» sa han, og stemmen hadde slik underlig klang, «Rebekka, se paa mig!»

Mor saa op, og blikket flakket hjælpeløst forbi ham. «Petter, Jabbe er død –» Ordene tonte sig frem i haas ve.

Som masten paa en baat, naar den svaier i storm, svaier far; men han rettet sig strak, tok brevet unda haanden paa mor og læste det, og ikke engang læberne hans aatte skjær av rødt. Saa brøt han sammen, gjemte ansigtet i fanget hos mor – og far graat.

Fem vintre efter døde far av mavesaar. Mor solgte gaarden og flyttet til Kristiania. Men hun sørget over far og Jabbe og tærtes hen, og da Kari vel var rukket frem til fast ansættelse, vandret mor bort.

Mindernes skygger vekslet.

[138] Der var ansat en ny lærer ved skolen. Tilsynslærerinden nævnte navnet Myrvold; men Kari Lund fæstet sig ikke videre ved det, før han hilste paa hende i frikvarteret. Var det *han*!

Hun rødmet, da hun gav ham haanden, og kunde gjerne lagt hodet ind til skulderen paa ham, som hun saa tit hadde gjort det i drømme. De blev gaaende og prate det frikvarteret og næste med. Han fortalte om konen og om barnene sine og om sig selv, og hun hørte hvor stemmen hadde mistet sin freidige, livsglade klang og var blit sprukken og sky, og saa paa ham fra siden. – Gudskelov, han hadde ren snip og rene mansjetter, og slipset sat ret. Hvor høi han var; men svært spinkel, trøien rullet fold ved skuldrene og stubbet op bak. Det mørkblonde haar og helskjegget var graasprængt, og panden var furet og træt, men blikket klart og rapt. Stakkars gut! Det maatte ikke være greit at berge liv i kone og fire smaabarn med den usselige lærerløn. Og værre blev det, naar barnene vokste til, dersom han ikke fik beholde helsen til ekstraarbeide.

Om kvælden graat hun sig i søvn. Hun var to og tredive aar og sund og frodig [139] og hadde aldrig været favnet av mandsarm.

... Hys!

Der var drag fra nord i de spredte skyer, og Slotsparkens nysprungne løv skinnet blekt i maaneskinnet, den kvælden han tok hende ind til sig og kysset hende og takket for det hun hadde gjort.

Det var ikke noget at snakke om. Hun hadde bare hjulpet litt til og i al stilhet øket husholdningspengene, da konen hans og to av barnene laa i influenza. Hun kunde gjøre det uten savn, for hun hadde arvet efter forældrene, undskyldte hun sig.

Han saa paa hende lysende ung i øinene. «Du Kari, du Kari, du har ikke skiftet hjertelaget dit,» sa han.

*

Det smaldt sprødt mot vinduet av mildt regn. Kastanjens knopper hadde sprængt de brune dækskjæl og stod nakne og lysegrønne i regnbadet. Men Kari Lund sov med kindet mot puten og smilte i søvne.

[17]

[140]

«En stor seerske.

Sande opplysninger om det skjulte og forborgne i nutid, fortid og fremtid giver Tilla Trondessen, seersken fra Finmarken, Smalgaten 6, tredje etage til venstre, fjerde opgang.»

Det var ved rene tilfældet madam Steffensen aapendaget avertissementet i Sværta hos Amanda over gangen, som gik med bladet. Meningen var de skulde gaat begge til hende seersken, og faat visst hvad skjæbnen hadde tiltænkt dem, men saa trillet næst yngste ungen til Amanda utføre trappen og maatte kjøres til hospitalet, og Amanda blev med barnet sit.

Men femti øre stak hun til madam Steffensen og bad hende spørre for sig med det samme hun var der. For madam Steffensen, hun gik hun, og tok med sig han Artur og han Halvdan, at ikke uløkkas skulde være efter dem, mens hun selv var borte.

[141] Det var tidlig søndag eftan hun ruslet iveri, og det vrimlet paa gaten av folk som var ute og solte sig i vaarlufte. Men madam Steffensen syntes, hun heller vilde komme betids, end kanske resikere ikke at slippe ind. For slik manden hendes tedde sig nu om dagen, var det mest at bli tullet over.

Han hadde arbeide; til og med sikkert arbeide hos en murmester desmers, og aat vørterkake og meierismør med godt paalæg av pølse og fin ost; og maten laaste han ned i verktøiskisten, hvergang han hadde ætt færdig, og undte ikke baansungerne eller hende andet end snaue synet av herligheten, endda Artur, smaaen, sat og siklet, naar han saa paa faren spise.

Men nu var Steffensen drat sin kos. – Her ene kvælden, hun kom fra tjenesten, hadde han rumstert og delt og ført utav huset mer end halvparten av den fattigsligheten der var av kop og kjørel. Like til dunfjæren i overdynen saa hadde

han delt den med, og lagt hendes part i løs dyngge paa gulvet. Men undres paa hvem den tøiten var han nu duste med, siden han satte bo for sig sjøl!

Ikke for det, det kreperte hende at han [142] var flyttet sammen med en anden, var det likt sig. Hun for sin part hadde længst skilt seng og samkvem; og ikke hjalp det ham, alt det han lovte bod og bedring, hun var fast i beslutningen. Men han aatte ikke fjerneste ret til at unddra sig tugtelsen og frata hende den eneste usle anledningen, hun hadde til at øve gjengjældelsen mot ham, traven.

*

Madam Steffensen ringte, og en svartsmusket mandsperson aapnet døren og viste hende ind paa kjøkkenet.

Der var alt to kommet foruten den som var inde. Hun klemte smaagutterne op mellem komfyren og bænken, tok en krak der stod, og satte sig foran dem og bidde tur.

Den ene av de andre to var et tilaarskommet kvindfolk med overhændig svære tænder. Hun talte lavt til et vent menneske, som sat med hænderne ihopknept i fanget og stirret ret frem med store, brune sørgmodige øine. Og madam Steffensen hørte av passiarene, at hun den ældste var kommet for at faa opklart, hvor det hadde sig, at manden hendes, som var reist til Amerika efter mere fortjeneste, plent hadde ophørt med at sende hende penger.

[143] Et langt, tyndt, knoklet skabelon av et mandfolk kom ut fra stuen, og hun, den sørgmodige, svev ind. Han gik uten ord og slap ind tre pur unge jenter i det samme. De hyfset sig i rad op paa kjøkkenbænken, lo og sparket med benene, knaste bringebærdrops og skubbet posen bortaat smaagutterne, og Artur fylgte næven, men Halvdan opførte sig som folk.

Saa tren der ind to fine i perlesydd cape og strudsfjær paa hatten. De snuste biskt og ruklet paa næsen og sendte strenge blikke til hende som hadde tat baansungerne med.

Den vene, sørgmodige storgraat, da hun kom ut, trev efter paraplyen og styrtet avsted; arme mennesket, det maatte ikke være rar fortrøstningen hun hadde fundet, og den tilaarskomne reiste sig værdig og less som saa hun hende ikke.

«Mamma, efter hende blir det vors,» kviskret Halvdan, og Artur krøp op paa fanget til moren og var rød og het i kinderne.

Der var klokke paa væggen hos Tilla Trondessen, en stor, gammeldags klokke med et par sprikende rensdyrhorn ovenom den rosete talskive. Ved siden av klokken hang et skilderi av Kristus paa korset og et av [144] treenigheten, og under skilderierne stod et firkantet bord med en grønmalt træstol paa hver side. Paa den ene sat seersken fra Finmarken, den anden var ledig. Og saa var der røde gardiner med hvit kant for vinduet.

Det var ikke det granne rart at ungerne blev nifs ved, Artur fattet tak i kjoleskjørtet, og Halvdan tok hende i haanden, for sandelig min sæl kjendte madam Steffensen det krisle sig for bringen, naar hun betragtet seersken i rødskjæret fra gardinerne. Finnedragt bar hun og søljer og perlebaand og alskens dingeldangel, og paa det glatte, ramsvarte haaret hadde hun en spids lue av samme slags tøy som koften.

Madam Steffensen hilste goddag, og gutterne tok luerne av og bukket, men seersken ænste dem ikke. Hun pekte strengt paa den ledige stolen, og madam Steffensen satte sig lydig, og gutterne stillet sig attom hende og støttet sig mot stolryggen.

Der stod noget paa bordet, net som en slags flat tromme paa lag, med kringer paa skindet, baade mandslignelse og dyrsliknelse og lignelse av fugl og av fisk, og til trommestikke laa der en knoke, tyk som leggebenet paa en sau.

[145] «Dig nager tung sorg,» kven Tilla Trondessen kvast, støttet albuerne mot bordplaten og la haken i hænderne. Hun brettet læberne og blottet tandkjøttet, naar hun talte, var bred over kjakerne med buskete bryn, og panden var lav.

Madam Steffensen famlet efter svar. Det blev stridt at tale om det hun bar paa hjertet, naar baansungerne skulde staa vidne. «Kan De si, hvad skjæbnen har eslet mig for fremtiden?» fik hun endelig frem.

«Laan mig ringen Deres.»

Madam Steffensen rev den slitte vielsesring av fingeren, og Tilla Trondessen la den midt paa trommen, tok knoken og dunket let mot skindet, til ringen hoppet og skvatt fra liknels til liknels.

«Du har en svartbrynt mand, men han er dig ikke tro,» pistret seersken og rugget i sætet.

Madam Steffensen nikket fort og knep munden ihop.

«Der staar fald for ham, høgt fald i jup grop og ikke opreisning,» forkyndte hun syngende. «Men for dig er der en reise over stort hav til tvende lyslette herrepersoner. Der faar du stort hus og krøttur og mykke meddel. Og gammel blir du ikke, du heller.»

[146] «Det blir til han Karsten og han Asbjørn, mamma,» snakket Halvdan lyst og lo mens Artur tuslet hen til bordet og glodde stort paa trommen.

«Hysda!» hyttet moren; men det var ikke frit for at hjertet dirret av glæde, der hun sat.

«Det som sker, det sker, amen,» messet seersken og la knoken bort.

«Jeg har ikke mere end femogtyve øre,» undskyldte madam Steffensen, og grov i skjørtelommen efter pungen. «Men her er femti fra Amanda over gangen. Hun vilde rigtig spørre om hun pligtet fø manden sin flere barn. De fem hun har er døvstumme alle fem, og han tjener ikke et rødt øre til underhold.»

Tilla Trondessen sat med slukte øine, og sveden tørt draapevis langs næseryggen.

«Har hun hjerte for manden sin, maa hun være ham til viljes, det er Guds lov,» pustet hun.

«Jeg skulde si det,» ivret madam Steffensen harm paa venindens vegne, «at i tolv aar har han drekki op fortjenesta, og om lørdagskvælden bærer døm han op og hiver han paa kjøkkengulvet til hende, og naar Amanda skal dit ut om søndagsmorrann, maa hun ta skor paa.»

[147] «...Om femten aar,» hvasket seersken, «om femten aar blir hjertet koldt — du kan gaa.»

Madam Steffensen grep et barn ved hver haand og neiet dypt. «Farvel og tusen tak,» sa hun kippen og strøk glad ut av stuen.

Og siden det var tidlig paa eftan og solen skinte og fjorden var blaa, og der vrimlet av søndagsklædte folk paa gaten, tok hun baansungerne med sig paa Ekeberg og nød naturen om vaaren til solen gik ned.

En uke efter, som Ragna laaste sig ind i entreen hos Kari Lund, kom madam Steffensen mot hende.

«Frøken» sa hun, lavmælt «igaar faldt'n Steffensen ned fra bygningen og slog sig kvek ihjel»

[18]

[148] Reidar Hansen stod i skjortærmer i det aapne kvistvindu hos vaktmand Larsen og saa henover takene. Med skiftende lét bredte de sig; mesteparten var skifergraa og teglstensrød, men der var ogsaa brune, svarte og gule iblandt; takrendernes matte sinkstrimer laa som lyse baand, det glimtet fra solblankt vindu, stumpe av en gavlvæg stak her og der frem og toppen av træer svaiet som fjærdusk mellem skorstenenes stive streker, der røken tvann og brast i dott og drev med luftdraget.

Men bak takenes mange møner og snirklede fremspring laa Grefsenaasen lubben og mørk av gran med hvite villaer klippet ind i nedre skogkanten.

De mangfoldige ganger hadde han som gut staat ved vinduet her – helst om kvælden, naar lys grodde spredt og stjerner tindret fra sortblaa himmel over den mørke aas.

[149] Det var naar bestemor regjerte som værst i fylla, vaktmand Larsen aapnet døren for ham og gav ham mat og husly til rien var over. Vaktmand Larsen var det som fik ham med paa skoleskibet og siden sørget for hyre til ham med en ven av sig som gik i kystfart paa Florida; og vaktmand Larsen var det som igaar kvæld, da amerikabaaten la til ved bryggen, hilste Reidar velkommen hjem og fordret han skulde ta rummet sit, iallefald første natten, selv slanget han sig paa feltsengen i kjøkkenet. Og kvældsmat hadde en anden sørget for, lo vaktmanden og blinket til Gunda, som stod der rødkindet og tinderblank i øinene og glodde ret ut i tomluften.

Hun og moren og de tre søskend hadde kvisten midt mot Larsen, akkurat som før Reidar reiste ut; og hun hadde laget istand med fin opdækning for kameraten sin av det hun husket han mest likte faa. Og da de kjørte op Trondhjemsveien med Reidars digre kuffert paa vognen, og vaktmand Larsen berettet som besst om alle tildragelserne siden sist de saaes, knep Reidar sig til at lægge armen rundt livet paa Gunda, endda hun trykket sig liten i hjørnet som var hun ræd at brænde sig paa ham.

[150] Egentlig var det en besked fra hende han vilde hente sig. Et ordentlig, reelt svar paa, hvorfor hun ikke vilde gifte sig med ham, siden hun jo godt visste det hadde været i begges tanker at saa skulde ske, fra det de var bare barn at rekne for. Det tøiset hun snakket ham av med i brevene, om at hun hadde hat operation og ikke var skikket for egteskap, gav han ikke en døit for. Skidt og lort, som om ikke han var kar for at være glad og fornøiet ved jenten sin som hun var. Der vrimlet av unger i verden, *de* trængte ikke øke antallet, og det hadde han villet ha hende til at begripe baade gjennom brevene og nu i nat, de hadde sittet oppe og snakket sammen – Hun var ikke til at rikke. Vrøvlet om at han ikke kunde bli hende tro. For mandens lyst er til at faa barn med den kvinde han tar sig til hustru! Gudforsyne ramset hun det ikke som av en bok. Den Gunda, den Gunda. Men vakker var hun, da hun sa det – saa vakker og søt at han tok og klemte hende ind til brystet sit og kjælte og bysset, som var hun selv den lille ungen, han aldrig skulde eie.

Tro, han, mot Gunda! Lekekameraten og trøsten og hyggen og solskinnets og alt som [151] var vakkert og godt, det han kundes mindes tilbake. At hun ikke skjæms hyse skyggen av tvil.

Han drev bortaaat sengen, la klærne tilrette og blev staaende og grublisere med overbredslet i haanden.

«Nei, den Gunda,» kniste han muntert. Jamen var hun snodig. Alt drasset med de yngre søskend hadde hun hat fra hun selv var bitteliten. Én paa armen, én ved haanden og én i vognen foruten tvillingerne, som rendte fra hende paa gaten, uten at hun vandt fange dem ind, hadde hun ikke hat ham til hjelpesmand.

Unger ... Hadde hun endda ikke faat nok av det tralet og taalte undvære dem!

Sint bredte han spredet paa sengen og gik for at finde sig vaskevand; men maatte le da han fik se vaktmand Larsens frokostopdækning for ham paa kjøkkenbænken. Seks kokte eg, en dugelig blodpølse, smør, spekeflesk, sirup og vafler – alt han hadde ønsket sig av god mat. Han fik taarer i øinene.

Reidar Hansen lunket kaffen over apparatet og satte sig til at spise. Rolig og sindig tok han for sig av retterne og syntes aldrig mat hadde smakt som idag.

[152] Efter frokosten pakket han ut kufferten. Der var brudestasen til jenten hans: hvit silkekjole og fint slør og hansker og hvite sko. Det vilde klæ Gunda at være fin, hun blev som et skilderi, og der var perlekjede og ur og ring og en flaske

floridavand til hende og sorte brudgomsklær til ham selv og merskumspipe med sølvbeslag til vaktmand Larsen. Han rettet ryggen, tok og flyttet Larsens søndagspipe fra spikeren og hængte den nye paa pladsen. Resten kunde bli liggende i kufferten, til Gunda selv plukket det frem. Og det fik bli i denne kvæld; de hadde snaue fjorten dage at ordne sig paa, længer strak ikke permissionen.

*

Søndagspyntet med flot knyttet slips og haarhatten skubbet bak paa nakken ruslet Reidar Hansen opover løkken. Egentlig var det en tur i byen han hadde tænkt sig, men al ulaaten av dødt og levende plaget ham i den sindsstemning han var. Og kanskje traf han Gunda. Hun brukte tiest ta benveien hjem, naar arbeidet ved fabrikken var slut.

Han kveikte snadden og fulgte en gjengrodd ^[153] sti med svær stubb efter hugne trær paa begge sider. Spredt over løkken stod mosætte trær og smaabusker i blomst; men de var stygt medfaret av barn og andre som aatte tilhold her i fristunden og ikke taalte se den vesle penheten. Han lette sig skygge under en vreden løn, la hatten i græsset og tørket sig over panden med et blaastripet lommetørklæ, han bar i bukselommen.

Han maatte reise, ja. Dra paa langfart til fremmed land som en vildende fugl over vove, men uten Gunda sit hjertes utkaarede brud.

«Gunda, Gunda, Gunda, skik mig ikke bort uten dig. Gunda, hjertenskjære, snilde jenten min, bli med din Reidar,» bad han som i stor nød og presset lommetørklæet mot ansigtet.

Om han bare kunde begripe hvad der gik av hende. Snild og medgjørlig i alt uten det ene han mest attraadde. Hver mødige dag i fjorten dage hadde han tigget hende om at bli med, og han kunde gladelig sætte sin sjæl i pant paa at hun var glad i ham, men endda sa hun nei. «Aa Gunda, Gunda! Hvad fan i salte helvede raker det mig at jeg ikke kan faa unge med dig!» skrek ^[154] han harm og dængte næven i græsvolden, strakte sig i skyggen under træet og la hatten over øinene.

Det var hende som hun gik og stod han elsket. Hver trevl, hver blodsdraape, krop og sjæl, begge tilsammen. Om hun var krøpling paa arm og fot, om syn og hørsel hadde forgaat hende, for *ham* vilde hun likefuldt været som en himlens engel, ja det vilde hun! Og saa fandtes der ikke mankement at opsalvere ved hende. Bare tøis og tosket doktorprat om indre skrøpelighet alt hun fór med. Men det han led

ved at maatte gi avkald paa hende, det regnedes ikke – og den vesle tarveligheten av spareskillinger han hadde lagt sig op, huset han hadde set sig ut, det forslog ikke mot egensindigheten hendes. For det var egensindighet av Gunda dette her, noget satans paafund hun hadde læst sig til eller bekommet paa anden ukristelig vis. Ikke bli med ham! Ikke bo i huset han hadde set sig ut til hende! Han vilde ha set den jente som ikke hadde slaat til i Gundas sted.

Huset ja – – Hvitmalt og næsten skjult av trær laa det nær vandet, og fyrbøteren, som aatte det og selv var enkemand, lovte overlate Reidar det for rimelig [155] betaling. Og hvergang skibet fór forbi, hadde han tænkt sig Gunda staa i haven med lillegut paa armen og vinke til ham.

Gut! Var der en gut! Tøis og vrøvl. Det var Gunda som stod i haven og vinket. Hans Gunda var det. Og naar han kom hjem, stod Gunda ved grinden og tok mot ham.

«I et litet hus ved kysten bor
vi som kjærlig egtepar.»

Uvilkaarlig nynnet han ordene og slog takt med støvlesnuten mot græsvolden.

Et straa støk krislende langs haargaren, krøp under haken og kriblet ham bak øret. Laa han her og bortfantaserte sig i solskinnen, lo en lys jentestemme, og Gunda la sig i græsset ved siden av ham.

«Jeg fantaserer ikke,» sa han trægt og glyttet paa hende under armen. «Jeg tænker paa huset og haven vi skulde hat sammen, jeg. Nu er det til unyttet alt jeg har slitt og sparet.»

«Nævn det ikke, Reidar, er du snild gut. Det er ikke skjæbnens vilje at vi to skal komme sammens, og saa sker det ikke.»

«Føi mig, Gunda, og bli med, det er kanskje siste gang jeg ber dig om det.»

«Du tænker ikke lægge haand paa dig [156] sjøl og dø fra mig, Reidar,» jamret hun angst og smøg sig ind til ham.

Han skuttet unda.

«Du tror det er paahit alt det jeg farer med, Reidar, for at slippe at bli med dig. Men idag har jeg skaffet doktorattest paa at det er sandt hvert evige ord jeg har sagt

om skrøpeligheten min,» sa hun og brettet attesten ut, sukket og la den i haanden hans.

«Reis til helvede med hele attesten,» skrek han og kylte den i synet paa hende. Skjønte hun endda ikke det var hende som hun gik og stod, han var glad i. For ham maatte hun gjerne ha like mange skavanker som Lasarus aatte saar, det spilte ingen rolle. Han var glad i hende. «Men du farer med fusk og fanteri for at bli kvit mig,» la han strengt til, «der er andre du hellere vil ha, og jeg skal fort være av veien for dig.»

«Jeg er glad i dig, Reidar.»

«Ja, du er det, Gunda,» mumlet han angerfuld og tok hende ind i armkroken sin. «Kjære, kjære kjæresten min, bli med mig,» tagg han ømt.

«Jeg tør ikke, Reidar.»

«At du kan være saa sta,» klaget han og skubbet hatten for ansigtet.

Hun bet tænderne sammen og lette med ^[157]haanden ind til kindet hans og strøk ham lindt.

«Du Gunda,» sa han, og stemmen hans var tyk av graat, «inat drømte jeg vi var smaa og lekte i skolegaarden, og frøkna din klappet mig paa haaret.»

«Frøkna,» Gunda sat med ett overende og sorgen var som blaast bort. «Jeg kunde spørre frøkna mi, jeg.»

«Gaar det an du spør hende om slikt?» grundet han og skubbet hatten væk.

«Jeg gjør det, jeg. Henner var aparte klok og saa snild med vors, get. Jeg skal hjem og ha paa mig andre klær. Gaar du med?»

Ja. Han vilde følge hende og vente utenfor paa avgjørelsen.

*

Madan Steffensen var gaat, Kari Lund skrev brev, og Ragna sat i kroken og sydde paa en bluse, da det ringte paa entreen og en lyshaaret jente i sort kaape og gul straahat bad om at faa tale med frøkna.

Kari Lund kjendte stemmen.

«Er det ikke dig, Gunda,» snakket hun glad gjennom den aapne stuedør. «Kom hit og sæt dig hos mig, jeg har skadet ryggen og har vondt for at gaa.»

[158] Gunda neiet og handhilste og satte sig varsomt paa ytterste snippen av en stol og knepte hænderne i fanget.

«Fortæl mig nu hvordan du har det. Staar det godt til hjemme med din mor og dine søskend?»

Jo, mange tak, de hadde det bra. Mor drev med vask, og Gunda arbeidet paa fabrik, og de andre søskend hadde faat sig noget at gjøre de ogsaa. «Men – –» stemmen næsten skalv i angst, «jeg maa tale med frøkna min om det at jeg er forlovet med han Reidar Hansen, som gik hos frøken Pedersen, om frøkna endnu kan huske den sorthaarete gutten, som var saa blid og pen og samtidig med mig.»

Kari Lunds tynde, hvite haand sluttet bløtt om Gundas arbeidsrøde næve.

«Tillykke, barn, og Gud gjøre det godt for dig. Og tak for du kom og fortalte mig det. Det var vakkert gjort av dig.»

Det skygget rødt for øinene paa Gunda, graaten vilde ta magten fra hende, men hun maatte ikke gi sig over.

«Jeg kan slettes ikke gifte mig med ham,» mumlet hun fattigslig og hang med hodet.

Kari Lund trillet nervøst med penneskraftet. [159] «Aa Ragna, lag litt te og skjær nogen stykker smørrebrød, er du søt.»

Ragna gik og lukket døren vart. Men Kari Lund la hodet fast mot nakkeputen og stirret tungsindig hen for sig.

Vesthimlens blanke kvældskjær fylgte stuen og blinket i forældrenes gamle mahognimøbler, i billedernes svære guldrammer og i portrætkrinsens pudsede glas. Nogen lavstammede roser hang dryssende fulde av blomster under høie bladplanter, og utenfor det aapne vindu vugget kastanjens løvtunge top med rake blomsterlys.

Hadde Gunda vimret sig ind i noget slags letsind, for en slik bekjendelse var det visst den arme jentungen hendes stredes med, saa fortrykt og skyldbetyngt som hun sat der og mest ikke aarket tale for graat, saa var der ingen Kari turde tro og

forlate sig paa. «Sig mig det nu, barn,» bad hun mildt, men gruet sig for at høre som for et slag, og hænderne laa fast mot bordplaten og suget kjøling.

Gunda drog føtterne langt indunder stolen og fugtet læberne med tungesnippen. Det blev saa frygtelig vanskelig at staa foran den sidste ugjenkaldelige avgjørelse, og hun angret næsten paa hun var kommet.

[160] «Naa, barnet mit!»

Det var det at hun hadde været operert for en svulst og kunde ikke faa barn, og saa syntes hun, hun ikke kunde bedrage Reidar for hele livet, for det om han nu var glad i hende og vilde gifte sig med hende. Hun gjorde likesom saan synd mot ham, syntes hun, stottet jenten.

«Kan du slettes ikke faa?»

Hun hadde attest fra doktoren desværre, og den hadde hun synt ham, men han vilde likevel, og nu stod han utenfor og bidde paa avgjørelsen, mens hun var her.

Der dukket et minde op i Kari, et fjernt saart minde. Hun sat paa berget nedenunder havegjærdet. Augustkvældens vake skumring skygget fjeldene, og viken var jernblank. Da kom Oskar Myrvold, nabogutten og lekekameraten hendes, slentrende bortover fjæren og satte sig paa berget tæt ved hende. Imorgen reiste han tilbake til seminariet, og han kom for at be farvel, mens de var for sig selv. Det blev frygtelig vondt at skilles fra ham, kjendte hun. Jabbe var død, far syk og mor trist. Hun fik taarer i øinene. Han saa det og la armen om hende.

«Ikkje graat du, Kari,» bad han. «Vil du [161] ha meg, saa veit du eg kan laan penga og læse videre til eg blir deg værdig.»

Han var søn av en fisker og simpel, ringe almuesmand, og hun datter av proprietæren. Aldrig i livet fordristet hun sig trø frem for forældrene og vedstaa at hun holdt av Oskar og vilde gifte sig med ham. Det kunde kostet far livet, saa medtat som han var av sorg over Jabbe. Og hun fornegtet sin kjærlighet og sa nei. Da livet senere førte hende og Myrvold sammen, var det forsent og forspildt. Og her sat hun en enslig gammel jomfru uten far og uten mor, uten nogen til at se sig vakker og kjær i alderdommen, og skulde raade en anden for livet.

«Er du glad i Reidar, Gunda?» spurte hun vart.

Hun hadde været glad i ham fra det de var smaa unger, hun, og det kjendtes som at slite hjertet utav brystet ikke at kunne bli med ham, vilde hun ærlig si frøkenen. «Men Reidar tørst jeg ikke gjøre ulykkelig for det, jeg ikke er som jeg burde være,» snufset jenten.

Trodde hun ikke det gjorde værre vondt at hun negtet? Egteskapet var der ikke bare for at faa barn. Kanske det vel saa meget var der for at de to, som var skapt [162] for hverandre, ellers ikke slap til med at leve noget helt liv, la hun grundende til.

Gunda tullet lommenørklæet om pekefingren, tvann det av og tullet om igjen og om igjen.

«Jeg trur han dør, jeg, eller sørger sig en sygdom paa, frøken, for han Reidar er en reel gut uten svik,» kom det stilt.

«Du faar ta ham, du Gunda!»

«Frøken,» brast det ut, «frøken, tørst jeg det!» og to varme faste, jentenæver fattet stramt om Kari Lunds tynde, hvite fingre. «Indi mig har det sagt at det er gæli at gifte mig og gæli at la være, og i en bok som fulgte med et blad vi helt, staar der, at mandens hu er til at faa barn med den kvinde, han kaarer sig til hustru.»

«Det kan være, der staar saa, Gunda,» smilte Kari Lund. «Men der gives tilfælde i livet, hvor en maa gaa egne veier. Kanske paa det uvisse, men gaa dem maa man, for sin egen skyld eller for deres man elsker. Da gjælds ikke det som staar skrevet – heller ikke det andre siger. Men det en kjender indvendig hos sig selv for ret, det faar en lytte til.»

«Aa frøken nu er jeg glad, for indi mig der siger det støt, at jeg ikke maa te mig lei mot han Reidar.»

[163] Der kom en jente tumlende ned trappen to trin ad gangen og et ekstra hop de tre nederste trinnene. Fort smatt hun ut porten og gløttet op og ned ad gaten. Under kastanjen stod Reidar, og hun trippet hen til ham.

Han gik hende i møte blek og alvorsam, og det rykket i ansigtets brede, godlige drag.

«Hvad sa frøkna, Gunda?» spurte han barskt.

Gunda puttet haanden sin indunder armen hans og klemte til, og han kjendte hjerteslagene hendes dunke mot albuen.

«Naa,» sa han og stemmen var tyk.

Da stanset Gunda, saa ham tindrende glad ind i øinene og næsten sang det ut:

«Jeg vil gifte mig med dig, Reidar, og være god mot dig, snille kjæresten min!»

[19]

[164] De hadde naadd frem til sommerferien, og tante Kari var kviknet merkelig til. Men reise nordover sammen med Ragna blev det ikke noget av, doktoren vilde ha hende til et sanatorium oppe i landet for at komme til kræfter, og Ragna skulde følge og siden dra videre alene.

Men saa var det hændt samme dag, de skulde reise om eftan, at tante Kari var vaaknet med visne ben. Nu laa hun paa sykehuset, og doktoren hadde litet haab om at hun vilde komme sig, saa utslitt og nedfor, som hun var.

Men nei, aa nei saa tungt det blev for Ragna at miste hende; snilde, snilde tante Kari – Hende hadde hun at takke for seminariet, og for at hun fik komme ut i verden. For hadde ikke tante Kari saa bestemt bedt hende søke sig til Kristiania, hun hadde ikke hat mot til det av sig selv.

[165] Hvad gjorde det saa at Ragna ikke fik komme nordover i sommer, at gaterne var kvalm, og byen ikke til at puste i, bare hun kunde være tanten til nogen trøst.

Hun hadde bedt Ragna beholde leiligheten og git hende det som ellers var efter hende av møbler og klær. «Jeg har bodd i det huset fra jeg var der sammen med mor, og jeg liker ikke tanken paa at mit skal spredes, naar jeg vel er vandret, undskyldte hun sig – Stel godt med blomsterne mine, og læg fotografierne av far og mor og Jabbe i kisten hos mig – Og saa, Ragna, skal du ta din far til dig. Han har længtet et liv igjennem, og hver bok, og jeg har nær sagt hver trykt bete papir han har faat mellem hænderne, har været ham som en dyr helligdom. Jeg har tænkt paa ham med nogen kroner, saa han vil ikke falde dig til større besvær.»ⁿ⁸

Og Ragna graat og lovte gjøre alt tanten bad om; men hun maatte ikke dø. Ikke tænke paa det engang, for saa blev hun kanskje frisk. «Og om du ikke faar førlighet i benene mere, skal jeg bære og trille dig og aldrig bli træt,» forsikret hun troværdig.

... En anden gang Ragna sat hos hende, [166] laa hun halvt i ørsken og snakket om én hun gjerne vilde be farvel med. Ragna syntes det var Oskar hun sa, men da hun

senere spurte, sa tanten at det ikke var noget at bry sig om, det sludret hun snakket i ørskan, hun skulde helst la være at lye efter, var hun snild.

«Jeg kan dø nu,» sa hun, «om Gud finder mig værdig; men det tok tid før jeg kom saa langt. Jeg hadde de hundre ting ugjort. Kan du forstaa det, du Ragna, som altid syntes jeg hadde noget at fare med. Men det var pligt og atter pligt, som pisket mig frem, og livet, det store, rike forunderlige liv, det gik fra mig.

... Men du Ragna, lev med i smaat som i stort, ta løft og kjæmp og lid for det du er glad i, og ikke bare for det du synes er ret.

Jeg har lagt beslag paa din fritid i vinter og i vaar, saa du ikke har faat stillet din trang til viden og til adspredelse. Jeg skulde ikke ha gjort det, barn, men en syk blir saa altfor let hensynsløs mot sine omgivelser.»

Værelset hun laa paa vendte mot vest. Trærnes kroner vugget utenfor, og fuglene sang. Hun laa og saa mot den fjerne aas, [167] og bakenfor, ind i kvældshimlens klare glød bygget der sig rad paa rad av fagre fjeld over blaanende hav, og solen gnistret i jøklens bræ, og fugl seilte paa hvite vinger om fjeldets fot. Det var landet der nord, hun aldrig skulde se, og som hun ikke kunde faa røtterne slitt løs fra.

Ragna skrev det til lærer Myrvold, da hun bad ham komme til byen, for det led mot slutten med tante Kari, og doktoren hadde opgit hende.

Med vare skridt stiltret han bortaat sengen, og hun saa op, da hun hørte trinnene.

«Er det du,» sa hun glad; men rødmet i det samme, og famlet med hænderne op mot panden for at kjende om haaret var i orden, og smilte genert.

«Faar jeg lov at sitte litt,» bad han, og hans venstre øie saa varmt ned paa hende, men det høire var som koldt glas, for han hadde hat en liten mindelse i vinter, som merket øiet og skulderen.

«Ja sæt dig Oscar og snak med mig, for jeg kan visst ikke faa dø – – Med alt andet er jeg færdig, synes jeg, men Nordland, hvor jeg lekte som barn og drømte som ung pike, kan tanken ikke slippe.»

[168] «Du trenger ikke slippe det, Kari. Vorherre tar mot dig og gir dig plads likevel.»

«Tror du han gjør?» sa hun fort, og ansigtets uttryk skiftet over og blev anspændt lyttende. «Hys, hører du suset i trærne og duret fra byen? Vet du, naar jeg ligger

her alene for mig selv, er det havet jeg hører. Hver lyd blir havets. Og i skyerne over aasen ser jeg fjeldene.»

Han fulgte retningen av hendes blik, og saa aasen gjennom sommerdagens flimrende soldis.

«Husker du fjeldene tversover fjorden, ved nat, naar solen stod bak?» spurte han lavt.

«Om jeg husker dem!» sa hun glad, og vugget hodet paa puten. «De løftet sig op av havet, og jøklens hvite bræ laa som sølvkrans om tinderne.»

Hans venstre øie flømnet over, og mælet skalv da han sa:

«Og naar vi som barn, du og Jabbe og jeg, sat ytterst paa berghammeren og hørte havet aande ind mot fjeldets sprængte revner, som naar en mor aander paa barnets saar for at svale verken; eller husker du, naar det skyllet over nessets glatte svaberg og kviskret med mangfoldige slags lyd i tangens blade?»

[169] «Eller» — og hun la sin klamme haand i hans, «naar vi sat under havegjærdet, og vaagen laa blank og speilte hjemmet dit paa odden, og baaten og skuten og liens bjørk og himlens blaane; og de skjære, lette skyer kom sigende, og hver eneste en av dem bar solens guld i bremmen.»

Han bøiet sig hen mot hende og lo en dæmpet, frydelig guttelatter. «Du glemmer maasen, Kari, den var din fugl — — Mindes du, naar den seilte over sundet og over holmerne og paa lange togt indover landet. Husker du, hvor de rappe fugleskygger danset lekende over den hvite sand?»

«Jeg ser det, Oskar — — Men utenfor holmerne sitter skarven og bygger svarte kors.»

«Ikke vær ræd, Kari,» bad han bløtt, og gjemte hendes klamme, sitrende haand mellem begge sine. «Jeg skal sige dig noget, livet har lært mig:

Alt, i kjærlighet du aatte,
er dit evighetens eie.»

Noter

[n1](#). sekstiaarsalderen.»] *rettet fra: sekstiaarsalderen (trykkfeil, manglende anførselstegn)*

[n2](#). blev] *trolig feil for: blev borte*

[n3](#). Eg] *rettet fra: eg (trykkfeil)*

[n4](#). dermed saa] *rettet fra: dermed saa (trykkfeil)*

[n5](#). Det] *rettet fra: "Det (trykkfeil)*

[n6](#). hvordan] *rettet fra: hvor dan (trykkfeil)*

[n7](#). hun] *rettet fra: kun (trykkfeil)*

[n8](#). besvær.»] *rettet fra: besvær. (trykkfeil, manglende anførselstegn)*

Regine Normanns *Barnets tjenere* er lastet ned gratis fra bokselskap.no